

Studentzii

Eveniment de puternică rezonanță în viața culturală a României, a șaptea Conferință a U.A.S.R. s-a desfășurat în climatul de efervescență creatoare care definește activitatea societății românești în ansamblul ei. Este prima conferință a studenților care are loc în condițiile primului an de învățământ când se aplică noua Lege a Instrucției publice, adoptată pe baza Directivelor C.C. al P.C.R. cu privire la dezvoltarea și perfecționarea învățământului de toate gradele. Această Lege a adus îmbunătățiri substanțiale în însuși conținutul și structura școlii noastre superioare, ridicând-o la nivelul de exigență al edificiului social pe care îl desăvârșim și al revoluției tehnice științifice care își pune pecetea pe civilizația lumii contemporane.

Ca scriitori, ne-au impresionat în acest for al inteligenței orizonturile și maturitatea dezbaterilor, simțul de înaltă răspundere civică, vastitatea problemelor în discuție. Studențimea, forță socială importantă și activă, responsabilă și conștientă de misiunea ce îi revine și-a manifestat și cel mai prețios atașament profund față de poporul și partid. Inimă și vis din vatra neamului, timpotul nostru studios, urmaș al marilor cărturari care au așezat temeinic în circuitul universal al valorilor numele României și al românilor, continuă cu strălucire tradiții glorioase în prospectarea adevărurilor științei și culturii. Conferința a reconfirmat pasiunea tineretului din amfiteatre de a cunoaște aprofundat fenomenele și evenimentele social-politice ale lumii contemporane, de a trage concluziile majore privind cunoașterea legilor obiective ale dezvoltării, valorificând tot ceea ce poate grăbi înaintarea României pe calea propășirii, ridicând la noi străluciri un prestigiu îndelung consolidat.

„Doresc să menționez și în cadrul acestei Conferințe, a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu, că partidul și guvernul dau o înaltă apreciere muncii pe care o desfășoară valorosul nostru corp universitar și să-mi exprim convingerea că și în viitor, în spiritul directivelor Comitetului Central, al hotărârilor Conferinței Naționale, cadrele didactice din învățământul superior vor acționa cu toată hotărârea pentru a ridica nivelul învățământului corespunzător dezvoltării științei mondiale, cerințelor construcției societății socialiste în România. De asemenea, doresc să menționez, încă o dată, aprecierea deosebită pe care partidul și guvernul o dau studențimii patriei noastre, care prin întreaga sa activitate se dovedește a fi un factor activ în înfăptuirea politicii generale de edificare a orânduirii socialiste pe pământul României, de înfăptuire a politicii interne și externe a partidului”.

Cuvintele de prețuire rostite la Conferința U.A.S.R. de secretarul general al Partidului, se înscriu în conștiința studențimii noastre și a tuturor oamenilor de carte din România ca un înalt îndemn spre o continuare și exigență pregătire, spre noi succese, puse în slujba progresului socialismului în România.

LUCEAFĂRUL

ROMUL LADEA — „DRAGOSTE DE TATA” (detaliu)

INEDIT

Împăratul

Un zgriptore arată pe-mpărat
Cu două pliscuri mari și ghieare,
Pe steaguri, pe hotare, ridicat
A încruntare și amenințare.

Un plisc în răsărit și altul în apus
Vor să-nsemneze, bine să se vadă,
Că două pliscuri năzuiesc mai sus
Decît un cioc de pasăre de pradă.

Și mai departe, cît pămîntul tot.
Dar de se-nnalță-n cer adinc leșină,
Căci aripile-a-l duce mult nu pot,
Și se întoarce la coteț, găină.

Tudor ARGHEZI

1947

ÎN ACEST NUMĂR

Proză de Ion Vinea

Întrebări la lectura lui Lukács
de Eugen Iacob

Cronica fantezistă de Marin Sorescu

Însemnări de atelier de Ana Blandiana

Însemnări de atelier

Dispariția unei profesii?

Librar sau vânzător de carte?
Un intermediar inteligent între scriitor și cititor
sau un simplu figurant?

Nu ne poate fi indiferent procesul de difuzare a cărții și avem toate motivele să vrem să-l prefacem pe librar într-un aliat al nostru, un personaj implicat într-un înalt grad în fenomenele de cultură.

Din păcate, profesia — sfîntă — de librar pare să dispară, vânzătorii de carte luîndu-le locul dincolo de teșcheaua librăriei. Da, teșcheaua, căci așa înțelege Centrul de librării și difuzare a cărții să realizeze cel mai suav dintre comerțuri. Cînd nu sînt ascunse sub platoșe proteguitoare de cristal, deci imposibil de cercetat, cărțile sînt așezate pe teșcheaua de dincolo de care vânzătorul (ca în bodegi) e gata să-ți scrie bonul cu care urmează să te instalezi, la coada din fața casei. Atît, un om care scrie bonuri...

Naivul cumpărător care își îngăduie să-l întrebze pe vânzător „cum devine” cu cartea pe care o caută (dacă e ilustrată, dacă e reeditare, dacă e o veche sau nouă traducere, etc.), primește ori un răspuns anapoda (și răsît) ori mărturisirea (aproape vioasă) a incompetenței. Fiindcă, e drept, vânzătorul de carte stă cam prost cu patalamalele școlare. Am asistat la librăria „Eminescu” la episoade penibile: piesa de teatru „Hanibal” de Ion Biberi a fost așezată în raftul cu cărți... sportive și anume la cărțile despre... handbal. O vânzătoare extrem de gălăgioasă îl admonesta pe un cumpărător care „îndrăznise” să-i ceară spre consultare un Rabelais spre a vedea dacă textul e cel tradus de Vulpescu sau Condeescu. Pentru domnia-sa n-are nici o importanță cine e traducătorul unei cărți, doar autorul contează („Ați cerut Rabelais, asta e!”) i se cerea unui om să cumpere o carte de 200 lei fără s-o fi avut în mînă. Și de ce nu se oferă cărțile spre cercetare? Răspunsul responsabilului de librărie a venit, stupefiant: fiindcă se fură.

Singura excepție fericită o constituie (la București) librăria „Sadoveanu”, condusă de către o responsabilă care e, înainte de orice, un om de cultură, o pasionată propagatoare a cărții, animată în cea mai curată dragoste pentru scris și scriitori. Dar e prea puțin. Nu numai simplul vânzător de carte e vinovat; există, și mai-mari peste librării pe care soarta i-a adus „față” cu cultura cînd locul lor era în alte ramuri de comerț. Un șef al unei centrale regionale se pronunța la o consfătuire recentă: „Nu-mi mai trimiteți mie debutanți d-ăștia, începători, care nu-i știe nimeni. Ori dacă-i trimiteți, spuneti-ne care și în ce fel e, nu ne mai dați date doar despre clasici. Ce, adică noi nu știm că Rebreanu și-a scris romanul „Ion” într-un bec, în ilegalitate?” Iar un alt șef, mai mare peste mulți șefi, reprezentîndu-ne la tirgurile internaționale de carte, l-a întîmpinat la Leipzig pe fostul director al editurii „Meridiane”, Blaga, cu cuvintele: „Să vedeți ce stand frumos am făcut! Cartea dv. e la loc de cinste”. Episodul s-a întîmplat în urmă cu un an. Vânzătorul de cultură credea că îl are în față pe... Lucian Blaga.

Tipărim cărți bune și frumoase. Și ieftine. Nu e păcat ca tocmai în librărie scriitorul să fie trădat? Librarul e fratele scriitorului. Nu se săvîrșește prea des vânzarea de frate?

Pentru a restructura sistemul de difuzare a cărții, act imperios necesar, trebuie întreprinse toate investițiile necesare. Se poate, și în acest sistem experimental. Dacă vrem să atragem oameni de carte în vânzarea cărții trebuie să-i retribuim pe măsura pregătirii lor și a marii lor responsabilități sociale. Actualele salarii sînt acordate după calcule anacronice. Nu i-am putea co-interesa material pe librari, acordîndu-le un procent din vânzare? Imaginez o relație mai exactă între edituri și centrele de difuzare. Schimbări care să readucă profesiei de librar atribuțiile tradiționale. Centrala editurilor și centrele de librării și difuzare a cărții pot colabora fructuos renunțînd la sterile practici, la birocratismul — din păcate și el tradițional.

Ideea întemeierii unei librării a scriitorilor de care ar urma să se preocupe Uniunea Scriitorilor ne-ar putea aduce în fața unei instituții-etalon remarcabile, reflectînd în modul cel mai direct și mai firesc dorința noastră îndreptățită de a „controla” drumul cărții de la teascul tipografiei la cititor...

Georgehe TOMOZEI

ILIE CONSTANTIN
„Fiara”

Poezia își poate găsi un centru de foc sau de gheață capabil să structureze într-un echilibru cosmic atunci când această protecție imaginară a unei existențe reale își cucerește dreptul la o viață autonomă, iar echilibrul cosmic al cuvintelor mai păstrează amintirea plînsă a haosului inițial din care s-a născut. Se spune în mod curent că substanța lirismului este însăși forma sa, înțelegându-se prin aceasta nu un exercițiu practic înfinit în gol, ci capacitatea de iluzionare a cuvintelor, care, într-o clipă fericită, și-au realizat idealul de perfecțiune într-o ordine vesnică, imuabilă și care deci le asigură un statut de cosmos omagen, cu o stare a materiei dictată de legile sale proprii, înțelegându-se în același timp, materia lor într-o stare specifică. Dar pentru ca această lume să nu rămână cu adevărat un pustiu dezolat prin perfecțiunea lui sterilă, determinabilă în raporturi univoce, ea trebuie să-și asume în interiorul ei chiar ceea ce a fost la origini, simbul de tranziție de foc sau de gheață al haosului.

Acastă conștiință de sine a poeziei, cucerire a liricii moderne, o are Ilie Constantin într-un grad cum nu mulți dintre talentații poeți de astăzi o realizează cu hotărâre și autenticitate. Volumul său antologic Fiara cuprinde în colecția elegantă „Albatros” și conține poezii din plachetele anterioare: Vintul cutreieră apele (1960), Desprinderea de țăr (1964), Clepsidra (1966), Buna-vestire (1968) precum și o Adenă cu medite, realitate imagină a unei personalități artistice formate, sigure pe mijloacele sale de a-și contura o lume imaginată care să-i aparțină și să o reprezinte.

Se pare că tensiunea specifică a poeziei lui Ilie Constantin constă în aceea că cele două moduri ale existenței, modul real și modul imaginat, tind să se reintălesc într-o unitate integrată care să anuleze sentimentul sfârșitului al înstrăinării într-un dublu iluzoriu și care, deși aparține vieții, nu este chiar această viață. Nu trebuie să credem că poetul va intona imnul tragic al dispariției pentru a se reintegra într-o altă lume unde va fi stăpînitul ei fericit și atotputernic, căci natura mecanică a talentului său îl orientează mai curând spre înțelegerea și înțelegerea sentimentului amintit, înțelegerea că rămîne după lectură se poate caracteriza printr-o ușoară tristețe că împănirea cu și neîmplinirea sînt la fel de posibile, că se va întâmpla ceea ce în mod fatal trebuie să se întîmple și cu aceasta am putea spune că nu-mim și zona cea mai profundă a liricii lui Ilie Constantin.

Tonul de resemnată elegie care unește de la început pînă la sfîrșit poemele Fiarei (titlu semnificativ pentru imaginea devorantă a unei vieți pierzîndu-se în altă viață) se realizează nu din ruptura haotică a versurilor, ci din ordinea lor de o rigoare clasică, și nici din cultivarea monotonă a unei teme singulare, ci din pluralitatea acestora, întinse pretate însă într-o stare unică. Contemplația are, la Ilie Constantin, caracterul special că un pelerin solitar „cu trupul trist și cărțile citite” mai are puterea și curajul să asculte ecourile infinite ale tăcerii sale prin lume, dar puterea și curajul său de a comunica infinitele ecouri pe care le aude nu mai este aceeași, mai exact renunță să fie aceeași, adică acceptă discreția ezului în reprezentările nuanțate. Din aceste reprezentări într-o desăvîrșită armonie s-ar putea spune că se organizează

ION DRĂGĂNOIU

„Aproape sonete”

„Sub povîrnis, cu semn de întrebare, / oglinda asudată urcă abur / spre locul rețezirilor / și capul / securi visează pendulînd în zare. / Nu tava Salomei, cartilagi / roșind de singe aspru ca o ruș / nici rostogol tășului în jugul / unei mai demne, înțelegînd / fragil / Nu. Vis mai demn. / Rotire înțeleaptă / Lipsit de umbra trupului prelungă, / clopot lovit cu sabia în dungă / sau altă mintuire îl așteaptă. / Os rupt. / Atomi se pierd. Cistigă spații / același vis. Dar alte constelații. / Acest Epilog exprima caracterul programatic al poeziei lui Ion Drăgănoiu (Aproape sonete — Editura pentru Literatură, 1969) prin care se urmărește transcenderea corporalului, accidentalului și integrarea într-un „epic” mai demn, înțelegînd esențialului cu „rotire înțeleaptă”, ceea ce trimite, fără dificultate, la Ion Barbu și, prin acesta, la paradigmele nemuritoare ale lui Platon.

Dar pe Ion Drăgănoiu îl apropie de poezia „naștilor necesare” ale ideii în primul rînd tehnica reducerii limbajului prin eliminarea limbajului de prisos, rezultînd din acest proces un text comprimat, în care sensurile nu mai plutesc sub semnul incertitudinii, ci sunt orientate în interpretare, ci au o anumită supraîncălzire convergentă într-un mesaj. Natura acestui mesaj pe care-l poartă riguroasele pagini ale cărții de debut a lui Ion Drăgănoiu ar putea fi găsită într-o ciudată mișcare pendulînd între ceea ce este și ceea ce poate fi, între realitate și harul acestei realități, deși autorul lasă să se creadă că el trăiește chiar în acest har (ciclurile se numesc: Dubul întoarcerii, Dubul amfoteilor, Dubul casitorilor, Duh autarhic). Mai puțin orientate deci spre un tîrîm transcendent, așa cum s-ar fi putut crede la prima vedere (întrucît nu ni se comută nimic despre această ipoteză transcendentă), poeziile lui Ion Drăgănoiu se realizează ca atare prin vibrația lor sensibilă, de o acuratețe a limbajului remarcabil, prin cultivarea expresiei concentrate, dar care se lasă năruțată de razele drepte ale unui vis cu ochii deschisți.

Dan LAURENȚIU

DIN ISTORIA SCRISULUI
Thot, zeul egiptean al scrierii și științelor

DIN
ISTORIA SCRISULUI
Școală română
relief

CRONICA LITERARA

i. hangiu

PRESA LITERARĂ ROMÂNEASCĂ

Dacă vom preciza că această lucrare, apărută în seria de Studii și documente, nu este o simplă bibliografie ci o culegere care-și propune să prezinte articolele-program ale revistelor noastre de literatură, se va înțelege locul ei la rubrica cronicii literare. Astfel de întocmiri sînt trecute cu vederea, deși sînt de neprețuit. Lucrarea lui I. Hangiu, avînd ca model bibliografiile lui I. Bianu, N. Hodoș și Dan Simonescu, își propune să fie un instrument de mare utilitate. Ea reproduce fronspicul fiecărei reviste românești, literare sau atîngătoare de literatură, urmat de o scurtă descriere bibliografică (loc de apariție, direcție și colaboratori), după care se dau unul sau mai multe „articole-program”.

Propunîndu-și evidențierea atitudinilor programatice ale revistelor, calitatea lucrării depinde de ceea ce se înțelege prin „articole-program”. De obicei articolele-program sînt cele prezentate astfel de către revista: articolul din primul număr de pe prima pagină. Alteori, programul se definește mai clar ulterior. Primului criteriu, în mare măsură de aspect formal, i se alătură al doilea, care cere o bună cunoaștere a revistelor în totalitatea activității lor, nu numai a primelor numere. I. Hangiu a ales mai peste tot ca articole-program pe cele din primul număr. Alteori sînt selectate articole din cuprinsul întregii colecții. În acest caz s-a ocultat între a lua un articol reprezentativ în sine și unul semnat de un nume reprezentativ.

Greutățile unei atari selecții sînt evidente și lucrarea fiind prima încercare de acest gen la noi, aflată și la prima ediție, poate da naștere cu îndreptățire la discuții. Un exemplu: Curentul nou, din 1920, sub conducerea lui H. Sanielevici este ilustrat prin articolul Ce a însemnat CURENTUL NOU de la 1906, articol program în care H. Sanielevici revendică drept continuator al vechii serii al Curentului nou și precursor al seriei noi a aceleiași reviste, publicația Noua revistă română înființată de Rădulescu-Motru. Căutăm, firesc, Noua revistă română pentru a recunoaște elementele program ale lui H. Sanielevici, care a scris aici într-adevăr în sensul direcției sale și a Curentului nou, dar ni se oferă doar un articol al lui Rădulescu-Motru de orientare generală, insuficient pentru a clarifica direcția literară a Noii reviste române.

De foarte multe ori declarațiile-program rămîn la nivelul intențiilor, revistele depășind practic declarațiile inițiale și configurînd de la număr la număr un program mai precis. Viața fiecărei reviste ne poate oferi surprize. I. Hangiu și-a propus însă numai urmărirea articolelor-program, din care cauză nu putem avea certitudinea consecvenței programatice a revistei. Dar chiar și sub acest prim unghi, al proiectelor inițiale, al promisiunilor programatice, cartea rămîne interesantă, fiecare revistă prin proiectele sale reprezentînd o încercare de a ieși din starea dezideratelor.

Crestomația lui I. Hangiu este, însă, pînă la apariția unei alte ediții, sau realizări de același gen, de o utilitate indiscutabilă și, între altele, o surpriză. Pe baza ei se poate discuta avizat despre

existența și importanța revistelor literare românești ca vehicule permanente și de nelocuit ale unui program literar sau cultural.

O reîmprospătare a memoriei este cu atît mai bună cu cît foarte puțini dintre cei ce se ocupă cu apariția revistelor nu știu exact ce este și cum trebuie să fie o revistă. Nu se înțelege mai ales necesitatea ponderii sectorului critic și a consecvenței criteriilor o dată afișate. În consecință apar un fel de almanahuri, cu colaborări diverse, fără ax critic. Colaboratorii sînt de calitate, prin puținătatea revistelor dar prezența în aceeași revistă a unor scriitori de valoare, însă de multe ori de orientări aproape opuse, duce la bizarerie. Neputînd avea reviste reprezentative, fiecare din ele se îngheșule în sîrmele spațiu al unei singure publicații, derulînd pe cititor. Rubricile fixe cu un susținător permanent sînt o soluție comodă, dar ele dau un aspect eterodot revistelor de azi. Fiecare semnat de rubrică își cultivă, de cele mai multe ori, parcela în indiferență de vecinul de pagină. Chiar dacă se face oarecare selecție o revistă de literatură românească actuală nu se poate mulțumi doar cu rolul de gazdă. Ea nu are numai datoria de a conserva, prin publicarea scrierilor contemporane ci de a tine un echilibru și de a indica o cale de urmat. Revistele sînt puține și întrebuintarea lor în tentative lipsite de spirit critic și în experiențe din care lipsește priceperea publicistică lasă urme grele.

Reviste cu îndreptățire literară apar abia după 1836. La început literatură este admisă între altele în primele zăre românești scoase de scriitori. Muzeul literar, Alăuta românească, Curier de ambe sexe, Foia literară sînt primele foi dedicate literaturii. Ele își propun să stimuleze la scris și să publice tot ce e de oarecare valoare. Deviza este „Scrieți băieți, numai scrieți”. Primele reviste cu ferm program literar sînt Dacia literară și Propășirea conduse de Mihail Kogălniceanu. Să observăm însă că ele nu sînt exclusiv de literatură, dar că fermitatea programatică este bineficioasă în primul rînd pentru literatură.

Încă de acum se profilează cele două tipuri de publicații pe care le vom întîlni mereu în istoria publicisticii literare românești: cele scoase de scriitori și cele conduse de critici. Dintr-o obișnuită ni-velațoare nu observăm deosebirea care sînt însă hotărîtoare pentru mișcarea literară. Revistele conduse de scriitori n-au propriu zis un program. Ele impun cel mult o cotă de gust sau de spirit și-și fac un merit din a promova pe începători, domeniu în care sînt foarte generoase. evident în limitele gustului și priceperii inițiatorilor. România literară a lui Vasile Alecsandri care își propune să preia Dacia literară și Propășirea nu depășește aceste cadre. La fel Revista română a lui A. Odobescu. Nu pot fi trecuți cu vederea germeni unei orientări estetice în cazul acestor reviste, dar un program estetic clar încă nu există.

De partea cealaltă, revistele conduse de critici nu sînt întotdeauna exclusiv literare, deși partea literară va fi predomi-

nantă. Ele se ilustrează printr-un program ideologic, ferm, printr-o severă direcție critică, prin selectarea colaboratorilor, prin frecvența atitudinii critice. Consecințele pentru literatură română ale activității acestor reviste au fost imense: Dacia literară (M. Kogălniceanu), Convorbiri literare (Titu Maiorescu), Contemporanul (Dobrogeanu-Gherea) Semănătorul (N. Iorga), Viața nouă (Ov. Densusianu), Viața românească (G. Ibrăileanu, M. Ralea, G. Călinescu), Convorbiri critice (M. Dragomirescu), Sburătorul (E. Lovinescu), Gîndirea (N. Gh. Crainic), Revista fundațiilor regale (Paul Zărnicoiu), Jurnalul literar (G. Călinescu), Revista cercului literar (I. Negulescu).

Cînd echilibrul între principiile filozofice sau ideologice puse în joc pe de o parte, și criteriile estetice, pe de altă, nu se armonizează, publicația rămîne viață doar pe o singură țară. Semănătorul este cea mai concludentă piidă de predominanță a ideologului în dauna celorlalte componente ale unei direcții literare. În aceeași situație s-a aflat și Curentul nou al lui H. Sanielevici, deși adversar al Semănătorului. Viața nouă are și program ideologic și program estetic, dar n-are scriitori și literatură. Literatură n-avea nici Contemporanul, deși directoratul său de idei era puternic. Convorbirile critice ale lui M. Dragomirescu tari pe teren teoretic n-aveau capacitatea practică a disocierilor critice. Un moment de echilibru a însemnat Viața românească, alături Sburătorul, alături Revista fundațiilor.

La aceste reviste se înțelegea prin program nu doar o simplă declarație de intenție, ci încercarea de a întîlni direcția ființelor în dezvoltarea culturii și literaturii prin asimilarea etapelor anterioare. Si M. Kogălniceanu și Titu Maiorescu și Dobrogeanu-Gherea și M. Dragomirescu și G. Ibrăileanu sau E. Lovinescu ori Rădulescu-Motru sînt nu doar croniciari literari ori critici, ci filozofi ai culturii, oameni cu pregătire filozofică sau estetică. Ei nu proclamă o direcție din amatorism, ci ca pe o consecință impusă de analiza istoriei culturale și literare. Orizontul și perspectiva acestor reviste fiind mai vaste, implică ecoul acțiunilor lor avea o rază mai mare. Revistele conduse de acești critici devin între celelalte reviste publicatipivote față de care devine obligatorie delimitarea, acordul sau dezacordul. Convorbirile literare au provocat reacțiile revistei Contemporanul ale Revistei literare și științifice, ale Literatorului și ale revistei de literatură și artă română. Reacții similare au provocat și Viața românească sau Sburătorul.

Se cuvine însă a aminti între revistele conduse de scriitori pe cele ce nu s-au mulțumit să promoveze doar talente. Literatorului lui Măceedonski este prima dintre ele. Aici s-a încercat chiar o direcție estetică, tentativă pe care n-o vor mai întreprinde decît revistele de după primul război mondial. Nu lipsese aici un sentiment al tradiției, vizibil în cultivarea pașoptiștilor, gestic specific de altfel revistelor literare scoase de scriitori: în locul programelor se indică adesea un precursor.

(Au apărut reviste intitulate: Ion Heliade Rădulescu, Titu Maiorescu, Eminescu, Creangă). Literatorul n-avea însă suficientă claritate teoretică (a atacat persoane și nu principii), dar a reușit să impulsioneze în foarte multe direcții. Revista și-a găsit foarte tîrziu, în ultima sa serie, și criticul în persoana lui Tudor Vianu, cel care va reabilita pe Al. Măceedonski și implicit Literatorul.

România literară întemeiată de V. Alecsandri a fost reluată în serii noi de alți scriitori, între care amintim directoratul lui Liviu Brebanu. Adevarul literar și artistic (1920—1938) este o revistă literară de durată, căreia însă selecția lui I. Hangiu nu reușește să-i definească intențiile. Alt de mult citatele reviste Viața și Vatra se așază doar ca magazine literare elădate pe numele principii al generalității.

În momentul în care scriitorii încep a avea capacitatea teoretizării apar revistele de pronunțat program estetic în care negația, oricît de violentă se va face în numele acestui program. (Contemporanul, Punct, Integral, Urzuz etc.) Este perioada de cea mai mare efervescență revistească, cea dintre cele două războaie mondiale. Pe parcursul a douăzeci de ani, între 1913 și 1933, I. Hangiu înserează nu mai puțin de 105 (una suta cinci) reviste literare românești. Am arătat indirect că nu toate sînt de prim plan, ceea ce ar fi fost imposibil. Dar o mișcare literară se constituie nu doar în jurul unei singure reviste, ci al mai multora, publicații a căror apariție și cerută întotdeauna de numărul crescînd al forțelor scriitoricești.

Deși lucrarea se numește Presa literară românească, I. Hangiu își oprește cercetarea la anul 1949, ca și cum după această dată n-ar mai fi apărut reviste literare. Nu este pentru prima dată cînd o lucrare de istorie literară, ce-și propune să fie cît mai completă, se oprește arbitrar la o dată oarecare. O Antologie a poeziei românești într-un volum n-a reușit să depășească anul 1920. O altă antologie, foarte criticată, de poezie românească modernă, se oprește și ea la anul 1944. Vladimir Streinu își țipărește o culegere de articole proprii și se apăsese cu ele cam în jurul aceleiași date. Vladimir Streinu, ca editor al propriilor texte, își poate îngădui să se oprească acolo unde voințe. Cînd însă editorul face o muncă de istorie literară trebuie să-și asume răspunderea. Reviste literare românești se găsesc și după 1949 și, trecerea lor în Presa literară românească n-ar fi cerut un efort deosebit. Aceste reviste, pe care judicioasa prefață a lui D. Micu nu le lasă pe dinafară, fac și ele parte din fluxul culturii românești și locul lor era în continuarea celorlalte. Ele nu sînt altceva ci reviste de literatură și vecinătate celor de pînă la 1949 nu poate fi compromițătoare pentru ele.

Este adevărat că cea mai sumară trecere în revistă ar arăta că față de perioada 1918—1938, cu cele peste o sută de publicații ale sale, numărul revistelor literare apărute între 1949—1969 este foarte mic, dar realitatea nu trebuie ocolite, ci consemnate, așa cum sînt.

M. UNGHEANU

avant premieră editorială

NICOLAE BALOTĂ:

„EUPHORION”

Compus din trei secțiuni, volumul lui Nicolae Balotă reunește sub constelația in-vizibilă a unor valori satornice o serie masivă de lucrări, denotînd orientarea spre multiple direcții a interesului autorului. Eseurile privind teoria literaturii, istoria culturii românești și literatura universală contemporană sînt precedate de o pledoarie teoretică pentru eseu, demonstrînd legitimitatea și virtuțile acestui gen literar-filozofic.

LEONID DIMOV:

„CARTE DE VISE”

LUCARNA

(fragment)

Au ajuns acolo amîndoi, într-o plutare
Suind deasupra tufelor prin
ceața subțire,
Apoi din nou, și iară și iară
Ocoliră lăcașul cu horboț
rară,
Mai sus, spre clopotniți,
degeaba,
fi mina dragostea, fi mina
graba...
Infriguțați, chiar în aer, apoi
Se dezbrăcără și zburară goi
Deasupra tufelor iarși:
numai piele și carne.

NEGOITA IRIMIE:

„ECHILIBRU INDIFFERENT”

(fragment)

Noapte răcolită în delir
Peste somnul său subit
se-asterne,
Ninge-n aerul ce îl respir
Iarna amintirilor din perne.
Și tîrziu cînd iataganul lui
Dinspre somn visează gîtul
meu,
La ferestre tremurînd alunii
Brusc te vor trezi din
somnul greu,

trei poeme

1. Timpul, valuri

Pentru M.—F.

Timpul meu era o scară
umbră mea un joc de ruguri
pene lungi ardeau în aur
lingă treptele de gheață

Un declin săpat în piatră
fosnitoarele cuvinte
frunza valului cu păsări
și fișii de roșu soare

Sună tu litanic undă
răsărit al nemiscării
gol de inimă-n uitare
inmiit printre nisipuri

Gol de soartă gol de nume
gol de dincolo de creastă
azvirlindu-mi singuratec
chipul în oprite valuri.

2. Cuvintele, Doamne

Cuvintele unor vechi rugăciuni

să-nvie Doamne pasărea cu piept de cenușă
pasărea lovită cu praștia deasupra streșinii

grajdului

iar miine să se întimplă ce-am visat

cu miinile verzi și genunchii verzi

să urcăm împreună dealul

ureche verde ochi verde și să visăm același vis

în care să-nvie pasărea cu piept de cenușă

Doamne

pasărea lovită cu praștia deasupra streșinii

grajdului,

Doamne.

3. Încet, nimeni

Încet, cuvintele s-au despărțit de lucruri.

Luminile cuvintelor se rotesc altundeva,
metamorfoze de aer în aer.

Surori cu neauzitul, nepipăitul, nevăzutul.

Și a rămas într-adevăr singur

nimic din ceea ce-l înconjoară nu mai poate numi,
nimic din ceea ce se naște sau piere nu mai

poate spuna,

nimic din ceea ce doare nu mai poate striga

Cuvintele, încet, s-au golit de înțelesul lucrurilor.

Și s-au umplut de înțelesuri de aer.

Încet, foarte încet.

Aproape tainic : mereu mai singur lăsându-l, —

de la eu la tu,

de la tu la el,

de la el la nimeni. Nimeni,

poate nimeni.

VASKO POPA

GÎNDURI DESPRE POEZIE

A nu semăna cu propria ta poezie

Esti întrebare ce înseamnă poezia ta. Și totuși, deși întrebarea mi s-ar părea mai firească și mai simplă, nimeni nu întreabă mărul ce înseamnă fructul său. Dacă ar putea să vorbească, cu siguranță că mărul ar răspunde: „Mușcați și veți vedea singuri ce înseamnă!”

Cum explici semnificația poeziei tale? Cum o storci, cum o cocci sau cum o toci pentru a servi celui care te întreabă, „suc de poezie”, „poezie praf” sau „poezie în pilule”? Ai putea să compui, așa în glumă, o poezie despre poezia ta. Ce poezie săracă ar fi! Ca și cum mărul ar face un fruct din trunchiul, din ramurile și din frunzele sale. Aceasta nu înseamnă — ca și în cazul mărului — că nici tu, poetul, nu-i bine să vorbești despre fructul tău? Și nu mai demonstrează aceasta că tu nu semeni deloc cu poezia ta? Sint numai poeziile tale care seamănă între ele, și atunci, ca un numitor comun sau ca un nume de familie, li se dă numele tău. La urma urmelor, ce-ai vrea să-ți spun mărul? Pentru ce nu-ți răspunde? Poezia ta înseamnă un secret conceput în lăuntruul tău, acolo se coace și când s-a copt, tu l-ai pronunțat în silabe. Dacă tu ai fi știut ce înseamnă acel secret, nu ai fi făcut altceva ca să o ajuți să vadă soarele, printre oameni și printre nori. Și alții, nu tu, va trebui să răspundă dacă secretul poate fi cunoscut și trăit, dacă poate fi folosit, divulgat altora, sau dacă trebuie să rămână prizonier în ascunzătorul unde s-a iscat.

Urmărești cu privirea poezia ta care ți-a fugit ca un hulub din mină, taci, te odihnești puțin, sau măcar crezi că te odihnești și lași poezia să răspundă în locul tău la toate întrebările, să vorbească despre ea, ca cititor, pentru că tu ești primul cititor al poeziei tale. Dar asta nu înseamnă că tu ești cel mai bun sau cel mai competent dintre cititori. Printre aceia care te întreabă ce semnificație are poezia ta, sint mulți mai înțelepți decit tine, mai competenți și mai puțin pasionați decit tine.

Tăcerea poetului

Esti întrebare cum ai creat poezia. De ce nimeni nu întreabă piatra cum a creat pietricica sau pasărea cum a făcut puilul, sau femeia cum a conceput copilul?

Piatra (răspundem noi) nu poate să vorbească; limba păsărilor nu o înțelegem (sau poate a fost uitată), iar femeia va povesti dragostea ei, dar nu va putea da un răspuns direct la întrebare. Au auzit ei oare cum o mamă a făcut capul copilului, cum i-a ales creierul sau culoarea ochi-

lor? Nu ar ști să-ți răspundă — și pe bună dreptate — dar nu va înceta să afirme că ea singură și-a creat propriul copil și nimeni altcineva.

La fel, nici tu ca poet, nu știi cum ți-ai scris poezia. Tu stai uitat în fața acestei întrebări, cu capul între umeri (pentru că n-ai aripi) cu o privire jenată, nedumerit, mut, incapabil să dai un răspuns cert. Și dacă acesta

zei este cea de intermediar tu ești un fel de mediator pentru ca poezia să apară la lumină, să se obișnuiască cu această lumină, să poată trăi, să acționeze singură, fără ajutorul tău. Și lucrul acesta nu este nici puțin și nici ușor, și nu poți să vorbești despre acesta; o muncă ca orice alta, în care partea principală, hotărâtoare, a fost făurită în lucrătorul slovei in-

ciută, ca și când ar fi cuvintele tale. Ți le amintești greu, ca și când ie-ai fi auzit cândva, undeva, fără să știi nici când, nici unde, și această amintire va rămâne întotdeauna incertoasă și nu se va însenina nici măcar atunci când ai scris poezia.

Dacă experiența ta este mai bogată și mai matură, te va învăța că aceste cuvinte vin din tine. De altfel, de unde ar putea veni? Știi că izvorul din tine trece prin inima ta, prin capul tău, îndreptându-se spre sufletul tău. Și acest lucru îți dă posibilitatea să scrii poezia, să scrii o asemenea poezie pe care tu o meriți. A fi poet, a judeca tot, înseamnă a fi un om gata să răscumpere cu viața sa, cuvintele pentru propria poezie, din însuși izvorul tău

A scrie

pentru a înțelege

Esti întrebare mereu de ce scrii poezii. Pentru a înțelege rostul vieții tale, de aceea scrii poezie. Cuvintele, din când în când, isi petrec ziua și noaptea cu tine, în infinitul drum către izvorul lor. Dacă nu ar fi ele, niciodată tu nu ai fi văzut ce se ascunde în spatele lor. Frazele tale ar fi o bucată de pământ, pină la moarte — o bucată de pământ nereproductiv — și, cu atât mai mult, după moarte. Te-ai agita în sfera ta și cu ochii deschizi ți-ai sparge capul de pereții invizibili.

Veghezi la mijlocul acestui drum nesfârșit, care trece prin tine, și aștepti înfrigurat să vină cuvintele vie. Te duci către ele și le dai, fără pic de regret, singurele daruri pe care le ai: veghea și liniștea. Cu acestea speră să le hrănești. Le pregătești suflarea ta curată, pentru că în ea se simt ca la ele acasă, sub bolta cerească, în fundul pământului.

Veghezi departe de acest izvor al cuvintului viu pe care nu l-ai văzut niciodată, dar ți se pare că auzi mereu ceva din limpezimea sa, în orice poezie de-a ta. Nu te teme că acest izvor de cuvinte vie poate să se usuce, nu te teme că cineva va putea să-l otrăvească. Știi că acest izvor nu poate seca pentru că nici un blestem, nici o piatră, nu poate să cadă în limpezimea lui.

Dacă veghezi în mijlocul drumului pe care vin cuvintele din izvorul lor, este pentru că ție teamă ca acest drum să nu devină dezolant sau să nu se afunde sub praful greu al tăcerii. Atunci nu ți s-ar mai naște nici o poezie. Fruntea ți s-ar transforma din nou într-o piatră de mormint, acoperind toată lumea. Nu poți numi viața umbra surdă de sub temple. Și nu ai ști pentru ce trăiești, pentru că nu va fi în tine nici un cuvint viu să-ți spună.

(Fragmente dintr-un eseu în manuscris)

Traducere de Oct. PAUN

DIN ISTORIA SCRISULUI
POEZIA — într-o viziune persană (cca. 1600)

este răspunsul căutat și acesta ar fi prețul pe care ar trebui să-l plătești pentru fiecare poezie de a ta, te-ai lăsa probabil de scris. Sau poate, la urma urmelor, ți-ar veni în minte că tu singur ești acela care-ți scrie poeziile (și între noi fie zis, acest dubiu nu ar fi chiar atât de lipsit de teorie).

Le vei povesti despre ritualul pe care tu îl oficezi de obicei cu pasiune, cu dăruire totală și care te conduce către poezie. De fapt, tu vei povesti ceea ce faci înaintea de nașterea poeziei propriu zise, deci aspectul exterior al ritualului poetic, unicul de care tu ești conștient. Despre celălalt ritual misterios, care înseamnă conceperea poeziei tale, și care se împlinește în tine și numai în tine (dacă ești sincer) nu vei spune nici un cuvint. Pentru că despre acesta nici tu nu știi nimic, la fel cu cel care te întreabă. Funcția ta la crearea poezii

susă, fără ca el să o știe, așa cum am mai spus.

Esti întrebare de unde ai luat cuvintele pentru poezia ta. Sint cuvinte-jar care se duc drept la inimă. Poți arde. Sint cuvinte-șerpi care ți se incolăcesc în jurul capului. Din pricina lor trebuie să înveți să cînti la flautul magic. Sint cuvinte de tot felul care te pot distruge, dacă nu ești dibaci. În general, cu cuvintele nu se glumește. Și, printre altele, există și cuvinte-cheie. Aceste cuvinte-cheie sint singurele cuvinte vie din care poți crea poezia. Aceste cuvinte sint prin ele inelele inceputului poeziei. Îți vin întotdeauna pe neașteptate, dar niciodată din întâmplare. Îți apar precum stelele și constelațiile, pe bolta cerului. Strălucesc printre alte cuvinte și printre alte fraze, care nu au de fapt nici o legătură cu viitoarea poezie. Trebuie numai să le recunoști. Te in-

O simbioză fericită între tapiserie și sculptură este, de obicei, mai greu de închipuit.

Ritzi și Peter Jacobi au izbutit minunea, apropiind covorul de duritatea pietrei și lemnului, dînd bronzului și pietrei striatuni de fire. Adevărul e că ne aflăm în fața unor lucrări nespuse de seducătoare, pline de fantezie și sugestii. Părul de capră cu colorile lui naturale, pline de reflexe, folosit de tinăra plasticiană Ritzi Jacobi, trăiește o aventură nemaipomenită în compozițiile care nu au nume, dar se pot batea cu o mie de titluri, care de care mai stranice. Tesătura e dură, brăzdată de un soi de liane, ca o pădure tropicală. Te poți gândi, în același timp, și la o împletitură de oțpoane, la fărmașii sau la privesc-

tile radiografice lunare. Ele își găsesc corespondența în statuile dramatice ale lui Peter Jacobi, victoriile sfărimate, torsurile ciotoaroase, ca de foști zei. Puse alături de covoare, le completează parcă ar fi de acolo, constituie un fel de miez de fier moale, pentru pilitura de fier care ar

fi țesătura. O anumită electricitate se degajă, într-adevăr, din aceste ingenioase și obsesive alcături. Relieful introdus în suprafața netedă a tapiseriei clasice e excelent speculat, duș pînă la consecințele magice, în ultimele lucrări — acele — să le zicem — altare: niște imense construcții bizare, ceva între păgînismul templelor antice și somptuoșitatea catedralelor gotice, desenate și împletite din același generos și modest păr de capră. Aici în astfel de altare e locul cel mai potrivit să oficeze plămîmirile din material dur al sculptorului (acel misterios sfat între două scorburii, acea mașinărie de alambic cosmic.)

Inchipuiți-vă un gherghef la care s-ar țese cu barda și s-ar ciopli cu dalta! Și un torș de granit căpțușit cu fulgi.

„E UȘOR

A SCRIE VERSURI...”

Devalorizarea criteriilor de apreciere

Chiar din ștart, discuția despre momentul de față al poeziei noastre amenință să se extindă și asupra criticii. Cîtă vreme nu se depășează obiectul schimbului de opinii, faptul devotă mai curînd voința de a ajunge direct la cauza unor stări nesatisfăcătoare. Este evident că pentru a ne efica asupra inflației poetice trebuie avut în vedere ceea ce favorizează un asemenea fenomen și anume devalorizarea criteriilor de apreciere.

Dar, mai întii, ce să se înțeleagă prin inflație? Unii par a o confunda cu prolificitatea, adoptînd o rezervă principală privind față de capacitatea de a produce din belșug. În realitate, raporturile sint exact contrarii, imaginea se cere fixată prin opoziție. Abundența este un semn de vitalitate, pe cînd inflația este un simptom de dezagregare, de straburire a echilibrului, de eouizare ineficientă a resurselor. Nu producia bogată, așadar, este cazul să alarmeze în poezia actuală, ci înădricarea cantităților sale în mod artificial, cu „valorii” fără acoperire.

Printre contrabandă favorizată de amestecul criteriilor și diminuarea scriiturii de selecție critică, se distribuie, sub eticheta poeziei, fel de fel de prefabricate, roade ale mecanismului, ale veșnicilor publicitari, uneori ale unei reale dezinteresări industriale, interpretate fenomenal, pentru mai multă plasticitate, într-un sistem de metafore „economice” impus de deschițătorii dezbaterei. Dacă eram liber în alegere, preferam probabil comparația cu trunchiul de copac a cărui dezvoltare sigură presupune o anumite proporție de plante parazitare, inevitabile, dar și neconfundabile.

Deșeur decit limitele obligatorii dintre substanță și derivat, se ajunge la abandonarea distincțiilor dintre creație și noncreație, cu consecințe dintre cele mai nefaste în planul „consumului”. Pe scurt, nu se mai știe ce durd exigență implică poezia! Răsar puzderie de comentarii, „dăruiți” cu harul oracolelor spectaculoase, imprezizibile, neșind unii ceea ce afirmă alții — iar cititorii, buimăcați, rămîn să se călăuzească după vechile canoane, după reminiscențele din manual, foarte rezervat față de orice depășește rutina și abordează zone de sensibilitate mai puțin sau

deloc frecventate în trecut. Firește, cu cît puțința de absorbție a publicului este mai redusă, cu atît sporește impresia supraproduției. Așa stînd lucrurile, mai urgent ar fi să se analizeze carența de receptivitate. (Și evit cu bună știință tentația de a recurge la formula „crizei de public” pentru a împledica răstălmăcirile facile, apte doar să incurce orice discuție în fele incitice ale dogmatismului.)

Cheia problemei va trebui atunci căutată în reperele de judecată, adesea uzate, depășite, neadaptate evoluției poeziei noastre de azi sincronizată cu structura liricii moderne autohtone și universale. Un astfel de reper este, bunăoară, „sentimentul”. Încă mai sint destui obstinați să trateze pagina de versuri ca pe o fișă autobiografică, fie practicînd-o la nivelul unei familiarități comunicative diletanțe, desuete, fie călînd în ea strict „confesiunea”. O mare viziune istorică a poeziei care, prin sfaturile marilor creatori, de la romantism încoace, s-a eliberat tocmai de „trăiri” amoroze și a tîns spre nădriul cunoașterii într-o totală desrîndere de „eu” pragmatic, uniformizant. Pentru cineva lămurit asupra acestui proces de rafinare și extîndere a combustiei poetice, o poezie de tinul celei cultivate acum de Nichita Stănescu, sore a concretizării de cît, nu mai are de ce să pară enigmatică nici bizară, indiferent dacă îi acordă sau nu pretuirea maximă. Astăzi, „înțelegerea” exactă a poeziei nu mîi este posibilă în afara unei educații estetice corespunzătoare. Mi-e teamă, de năld, că talentul lui Marin Sorescu a devenit repede popular, mai puțin datorită excepționalei puteri de fantazare care-i permitte să construiască fictiv un univers ingenuu, purificat de reziduurile istoriei, cît „arctului superficial umoristic, de falsă parodie, suveralității cîteodată de autor însuși. Acestul sore filozofie cu multe carate ale poeziei nu mai poate fi lăsat pe seama „instinctului” într-un stadiu cînd însuși limbajul poetic s-a diferentiat progresiv de cel comun, sunestia poetică devenînd direct proporțională cu distanța dintre semn și semnificanță. La prima vedere, asemenea constatări șterse, dau naștere unor paralizante crisnări, dar cine se apropie de poezie o face tocmai fiindcă simte nevoia înfrîngerii barierelor ridicată în cale cel întii de prorrile comodității și automatism.

Din nefericire, mai există și bariere externe, acelea nuse între poezie și public de care comentarii ce se contrazic, vehiculul fiecare metru prejudecăților sale. Aici se manifestă adevărata și dezastruoasă inflație în flora de „critici” improvizată, străini de bucuria creației, învucîndu-i și pe cei ce i s-au consacrat, nu din calcul, ci printr-o auzteră comunism lăuntrică. O nevalorare severă a criteriilor de apreciere va realibiți însuși cursul criticii, redîndu-i creditul și împiedicînd situații imposibile, ridicolul de a incredința „pontificatul” unei ședinte de cenacul într-o instituție de înaltă cultură cui n-a trecut încă pragul recenziilor amabile, de circumstanță. Să fiu bine înțeles: mă lasă definitiv rece cine, ce titlu își arogă! În discuție e numai nivelul de la care ne propunem să pronunțăm creația. Cu cît ne vom ridica mai sus cu atît vom distinge din masa producției curente piscurile de poezie diamantină și — surpriză! — ne vom uimi de raritatea lor.

Geo ȘERBAN

ROMUL LADEA — „CRONICARUL” (relief)

strada necunoscută

PAUL TUMANIAN

Emilia insistase să se ducă singură. Spuse: „Trebuie doar să te duci să vorbești cu piznicul. Atât. Roagă-l să treacă o dată pe săptămână și să schimbe florile. Pentru asta cred că e de ajuns să-i dai o sută, sau, știu eu, poate două. Dar pe ea n-o lua cu tine! E prea mică și apoi, ce rost are? Ascultă-mă de astă dată. Totdeauna am făcut așa cum ai spus tu, dar acum ai putea să îți seamă de sfatul meu, nu crezi? N-o lua cu tine!”

Au plecat totuși împreună. În tren n-a schimbat nici o vorbă cu nimeni. Doar cu ea. Dar nu prea multe. L-a enervat lumea care leșea și intra în compartiment. Tot atunci s-a gândit că era pentru prima oară când avea să tragă la un hotel în orașul acela, orașul lui. Acum era nevoit să se ducă la hotel, n-avea unde să se ducă în altă parte. Nu cunoștea hotelul, nu știa cum arată camerele, dar bănuia că sint modeste, mirosind a insecticide, poate nu prea curate. Nu l-a mai enervat nimeni: s-a cufundat în gânduri.

În gară s-a răzgândit. Și-a spus: „Am să las totul baltă, n-am să mă duc la nici un hotel”. De altfel se putea întoarce în aceeași seară și nici nu-i spusese soției lui că avea să se întoarcă abia a doua zi. Asta n-ar fi avut prea mare importanță, dar e drept că nu avea nici un motiv să rămână dintr-o dată. S-a aplecat spre ea și a întrebat-o: „Nu vrei să mergem în pădure?” Ea l-a privit drept în ochi și a ris. Soarele îi bătea în față. A întins mina după aparatul de fotografiat pe care îl luase cu el (a știut de la bun început că nu vor face altceva decât să se plimbe prin pădure). Ea și-a mișcat ochii și a întrebat: „Unde?” „Acolo”, a spus el arătând undeva, peste liniile de cale ferată.

Plimbarea lor a durat două ore. Erau amândoi obosiți. În cele din urmă ea a coborât în fugă, el a urmat-o, au ieșit din pădure și în fața lor s-a deschis o poieniță verde. El a șoptit (erau departe unul de celălalt, ea nu-l putea auzi): „A fost odată ca niciodată...”, după care putea să urmeze orice. Cerul era senin, se vedeau orașul, gara, șoseaua șerpuitoare, podul. Și ea. Ea având drept fundal toate acestea. Ea, aplecându-se să culeagă o floare. Ea, aplecându-se să culeagă o floare, astăzi la 16 mai 19...”

Ea dormea dezvelită, în odaia întunecoasă. Emilia lipsea. El ședea în fotoliu, fără să se fi decis dacă să iasă imediat să-și fumeze țigara, sau să doarmă. Storurile erau coborâte, odaia cufundată în semiobscuritate, iar în buznarul halatului de casă avea o brichetă japoneză, cu care își putea aprinde țigara. N-a făcut nici una nici alta. A întins mina după albumul de familie și a început să-l răsfoiască.

Și atunci a descoperit fotografia. Uitase de existența ei. Nu o lipsea el acolo; și nu-și bătea capul cu albumul de familie, nici nu-l răsoia vreodată. L-a deschis cu totul întimplător și a găsit fotografia. A privit-o, nici vesel, nici trist. A dezlipit-o (s-a desprins ușor), a întors-o pe partea cealaltă și a citit rîndurile scrise de mina lui: „...aplecându-se să culeagă o floare. Azi la 16 mai 19...”. A rupt fotografia în două și, punind bucățile una peste alta, încă o dată în două. A șoptit: „Au trecut șase ani...”. La fel ca atunci, ea era departe, dormea, nu l-a auzit. A lăsat bucățile de fotografie să cadă pe covor.

Părăsiseră de mult șoseaua națională. Înaintau cu încetinelă pe un drum de țară și satul încă nu apăruse. Ea ședea răsturnată pe bancheta din spate, cu ochii închiși, fără să-și dorească nimic altceva, decât să ajungă mai repede și să se urce până la odaia de la etaj (singură sau ajutată de el, îi era indiferent, numai să ajungă mai repede). Un singur lucru nu-l putea suporta: gândul că ei aveau s-o privească cu îngrijorare, stînd în picioare, mulți, unul lângă celălalt, în timp ce ea avea să treacă însoțită de tatăl ei, ca la o procedură. Aveau să-l întrebe în șoptit, încercînd să i se adreseze alt de încet, încît ea să nu-l audă, dacă îi era foarte rău, aveau să-și ascundă cu greu îngrijorarea. Asta era cel mai neplăcut. Nu era altceva decât una din obișnuitele ei crize. Partea proastă era că se întimplase tocmai acum. Ieri, cînd le telefonase, se simțise perfect. Abia în clipa cînd mașina pornise, îi trecuse prin minte că s-ar putea întimpla foarte curînd, poate chiar înainte de a ajunge. Și iată că se întimplase întocmai.

Auzea scrîșnetul pietrișului sub roțile mașinii și cînd întredeschidea ochii nu vedea altceva decât beznă, pe care o străpungeau farurile, o beznă compactă, îndărătnică, de nepătruns.

Curînd mașina se opri. Deschise ochii și văzu drumul pe care îl luminau farurile. El spuse:

— Cred că aici este.

Nu se vedea nimic, nici în stînga nici în dreapta. Totuși el spusese: „Aici este!” și ea ghici vales care se deschidea în dreapta și gardul viu de pe partea cealaltă, poarta, cele câteva trepte de piatră care duceau pînă la ea, și dincolo poatea așternută cu pietriș alb, care suia pînă la intrare.

El îi deschise portiera și vru să o susțină de subțioară cînd coborî, dar ea se opuse: — Lasă-mă. Pot și singură.

Casa era cufundată în beznă cînd începură să urce poatea. Un ciine începu să latre cu furie și atunci fereastră de la parter se lumină și citeva clipe mai tîrziu, cînd el ajunseseră la mijlocul poatei, ușa de la intrare se deschise și lumina dinăuntru străpuse întunericul nopții, revărsîndu-se peste poatea, peste iarba care creștea de o parte și de cealaltă, făcînd-o să pară mai înaltă și mai catifelată. O siluetă se profilă în prag, silueta

turii, sub care se vedea cearceaful alb, răsfrint peste marginea cuverturii, încheiat în nasturi. Era o cuvertură de lînă, aspră la vedere, cafenie sau mai curînd galbenă. Se opri în fața patului care o aștepta cîne știe de cînd, stînd cu spatele la el, abia așteptînd să fie în el, dar neîndrăzînd să le spună să iasă din odaie, pînă cînd îl auzi pe tatăl ei spunîndu-le:

— Asta-i tot. Să mergem.

Ieșiră cu toții și ea putea să se dezbrace acum. Tatăl ei uitase să-i scoată cămașa de noapte; fu nevoită să se aplece singură, să deschidă capucul valizei și să caute cămașa de noapte, în timp ce el coborau cu toții scara, vorbind între ei (acum puteau vorbi în sfîrșit, să asculte explicațiile lui, dar el îi era indiferent). Își puse cămașa de noapte, era lunecoasă și rece, nu atât de rece ca așternutul, nu atât de rece cum bănuia că era așternutul în clipa cînd se duse să stingă lumina, și cum fu într-adevăr cînd se băgă în el. Pilotul era atât de moale și de afînat, încît se desfacea într-o parte și într-alta și ea simțea tîrta lemnelui, dar îi era indiferent.

Rămășă singură în întunericul odăii, cu fereastră aceea minusculă drept în fața ei, pe care mai mult o bănuia decât o vedea, cu cuvertura trasă pînă sub bărbie, își simțea trupul scuturat de friguri. Curînd însă se încălzî. Încercă să adoarmă, se întoarse pe-o parte, spre ușa și văzu printr-o crăpătură lumina de jos, din sufragerie. Îi auzea vorbind între ei acolo jos și își zise că peșemele nici unul nu îndrăznește să treacă la alt subiect și gîndul acesta o urmări pînă tîrziu, revenînd între răstîmpurile cînd nu-și mai dădea seama dacă ațipise sau nu se gîndise la alte, stăpînînd-o senzația că el, acolo jos, tot despre ea discută.

Acum se simțea mai bine, n-o mai scuturau frigurile și începea să-și dea seama că se află într-un loc anume, nu indiferent unde, că patul acela de scîndură era altul decât cel în care dormea în fiecare noapte, că dacă ar fi deschis fereștea aceea, nu acum noaptea, ci ziua, în fața ochilor ei s-ar fi deschis vales, povîrnișul nu prea abrupt, uniform, verde, din ce în ce mai puțin verde spre fundul văii, colina de pe partea cealaltă a firului văii, pîrînd argintie din cauza tufelor care creșteau una lângă alta.

Uitase să lase deschisă ușa de la sobă, dar luminile și umbrele jecau și așa pe perete, strecurîndu-se prin deschizătura îngustă care rămăsese între ușa și rama de fier. Aerul din odaie era încă rece, și perna de așternere, o senzație de fiecare dată cînd se răsucea pe o parte și atîngea cu obrazul locuri pe care nu le încălzise.

Acum se putea gîndi și la călătoria, la rîul care pusese stăpînire pe ea încetul cu încetul, la căderea nopții. Își aminti că privea minile tatălui ei strîngînd volanul și că — Dumnezeu știe de ce! — îi fusese puțin frică de aceste mâini de bărbat. Apoi îl rugase să oprească pentru a se muta pe bancheta din spate și să încerce să doarmă. Nu reușise. Miinile lui o obsedaseră o bucată de vreme. Apoi n-o mai obsedase nimic și nu dorise altceva decât să ajungă mai repede.

Din nou avu senzația că ei discutau despre ea, i se păru că se străduiesc să vorbească în șoptit. Numai tatăl ei vorbea ceva mai tare, dar oricum nu reuși să audă ceva.

Cu o zi înainte voise să le dea de știre că vor veni, dar tatăl ei fusese de părere că nu era nevoie și că ei se vor bucura cu atât mai mult, cu cît venirea lor avea să fie mai neașteptată. Se dusese totuși la oficiul poștal să telefoneze. Așteptase legătura aproape un ceas încheiat, și cînd în cele din urmă intrase în cabină, auzise vocea telefonistei spunîndu-i că avea legătura, încercase să-și imagineze chipul lui de cealaltă parte a firului (fusesse foarte bine dispus și abia aștepta să-i vadă), spusese de mai multe ori: „Alo!”, dar nu auzise decât — i se păru ei — câteva voci de copii, întrebare: „Cine-i acolo?”, dar nu răspunsuri nimeni și din nou telefonista care o întrebase dacă a terminat, dar ea nici nu începuse convorbirea. Cînd, în cele din urmă, recunoscu vocea lui, se auzea atât de slab, încît abia reuși să-l facă să înțeleagă că se hotărîseră să vină și stea la ei cîteva zile.

Acum găsia totul altfel decât se așteptase, deși lor nu le găsia nici o vină, în orice caz nu se aflau cu toții în sufrageria luminată, de jos, ci numai ei trei în prima seară a se-

derii lor acolo, prima seară care are întotdeauna mai mult farmec decât celelalte, mai mult chiar decât ultima înaintea plecării.

Auzi pași pe scară. Bătrîna deschise ușa și, fără să aprindă lumina, întrebă:

— Nu vrei să-ți fac un ceai?

Răspunse:

— Nu, mulțumesc. Nu-mi trebuie.

Bătrîna nu plecîndă, așteptîndu-se parcă, să se răzîndească.

— Te simți mai bine? o întrebă.

— Da, spusese ea. Mă simt mai bine.

— Miine dimineață ai să îți uși, ai să vezi.

— Știu, zise ea. Și apoi: Noapte bună.

Bătrîna închise ușa. O auzi apoi coborînd treptele. Ghici privirile întrebătoare ale celorlalți întoarse spre ea și bătrîna răspunzînd întrebării lor mute: „Nu vrea!”

I se păru că trecuseră cîteva ceasuri. Ceva se schimbăse și în prima clipă nu știu ce anume, dar îndată după aceea își dădu seama: era tăcerea. Stătea culcată cu fața spre ușa și prin crăpătură nu se mai vedea lumina de jos, din sufragerie. Focul se stînsese, casa era cufundată în beznă, iar liniștea era deplină. Se dădu jos din pat și aprinse lumina. I se păru orbitoare. Era încă frig și miroase a muceci. Se apropie de ușa și o deschise brusc. Jos era întuneric! Plecaseră, o lăseseră singură.

Lumina cădea asupra palierului de la capătul scării, pe balustrada de lemn lustruit. Văzu umbra ei, nemiscată și lungă, proiectată pe dușumeaua de scîndură, pe palier, întretăiată de treptele care coborau, se afundau în beznă de jos. Cuprînsă de spaimă, închise ușa și o încuie cu zăvorul. Acum era singură, cu spaima ei, cu liniștea deplină din odaie și spaima nu era doar în trupul ei, ci umplea tot spațiul din jur, tot spațiul acela cuprîns între pereții albi, un spațiu prea mare, pe care nu-l putea suporta. Se apropie de perete și răsuci intercomutatorul. Acum știa de ce făcuse asta: acum spaima se cuibăra în ea și rămase numai în adîncul ei, și asta era mai puțin insuportabil. Se băgă în așternut și se acoperi cu pătura. Poate că totuși focul nu se stînsese în sobă. I se păru că rămăsese jarul și că lumina slab peredează din fața ușii de fontă, cu o lumină difuză, roșietică. Așternutul păstra încă ceva din

ori dorești, închizînd doar ochii, care este numai a ta. Nu se sterseseră nici cuvintele. „Ce știe el despre toate astea?”, erau la fel de vii ca și imaginea străzii, dar acum, fiind perfect lucidă, era ca și cînd nu s-ar fi sters, ci ca și cînd și le-ar fi reamintit, cu o bucurie neașteptată, o bucurie simplă și limpede, ca însuși aerul umed al străzii.

Cineva urca din nou scara. De astă dată era bătrîna. Îi văzu silueta cînd deschise încet ușa (decîi nu era zăvorită!) și se opri în prag. Ea știa că îl încercară să-și dea seama dacă a dormit. Rămase nemiscată.

— Nu dorm, spusese ea în cele din urmă.

— Nu dormi? făcu el. Să aprind lumina?

— Nu.

— Te simți mai bine?

— Da, spusese ea. Mă simt mai bine.

— Bine, spusese el. Miine stăm de vorbă.

Ușa nu fusese bine închisă, căci în clipa cînd el termină de coborît scara, se întredeschise singură scriîndușor. Lumina din odaie de jos cădea acum pe tavan. Îi auzi spunîndu-le: „Nu dormea. Se simte mai bine”. Tăcerea. Apoi vocea bătrînei: „Ai dus-o la un doctor?” Alte clipe de tăcere, răspunsul lui, iar tăcere; conversația lor se compunea din fraze scurte și tăceri.

Tavanul era străbătut de o dungă de lumină. Abia acum visul se destrămase de-a binelea, așa cum se destrămă în cele din urmă orice vis. Nu-i mai era rău. Se simțea doar obosită. Ar fi vrut să adoarmă, dar să nu se trezească abia în zori, ci să se trezească mîreț, și ei să fie tot acolo, să asculte frazele lor scurte și tăcerile lor. El au pe cineva căruia să-i poarte de grijă. Și ea era pe cineva, dar nu poartă nimănui de grijă. Lor le-a trebuit o viață întreagă ca să înalțe casa aceea, poate numai pentru ea, pentru ea care vine de două ori pe an acolo și nu rămîne decît cîteva zile. Deodată te gîndi ce ar fi viața ei fără casa aceea cu etaj, fără curtea acoperită cu iarba deasă și cu priveliștea care se deschidea în fața ochilor ei cînd deschide fereștea din odaia de la etaj. Probabil că nu s-ar fi schimbat prea multe dacă n-ar fi fost toate acestea, și totuși nu-și putea imagina că ar fi putut fi și altfel.

Acum se află într-o poieniță însoțită. Singură sau în prezența cuiva. Asta nu știe (mai degrabă singură), după cum nu știe dacă poienița se află într-o pădure sau la margi-

DIN ISTORIA SCRISULUI
Detaliu dintr-o frescă de Tomaso da Modena

DIN ISTORIA SCRISULUI
Grădina literaturii — tablou chinez din secolul VIII

căderea trupului ei. Rămase multă vreme nemiscată, pînă cînd știu că putea coborî în stradă, fiind noapte, iar strada fiind luminată de reclame fluorescente, multicolore, vitrinele magazinelor înșirîndu-se de o parte și de alta, vitrinele magazinelor închise, strada fiind încă necunoscută și totuși recunoscută ca pe ceva familiar, fiecare detaliu înfîlțit în cale. „Ce știe el despre toate acestea?” Își zise, și în aceeași clipă se trezi.

Visul era prezent, încă viu în ea, ca o oboseală pe care nu vrei s-o alungi, pe care o simți toropindu-te, punînd stăpînire pe tine, fără să poți și fără să vrei s-o alungi sau să încerci să uși de ea. Spaima rămăsese undeva departe, poate nici nu fusese vreodată, rămăsese doar amintirea vie a acelei străzi necunoscute și familiare totodată, ca o imagine dintr-un film, pe care o poți revedea ori de cîte

nea unui lac, sau la poalele munților. Altează se oprește și culege flori. Aude ciripitul păsărilor. Sau poate nu alerga, ci doar se apleacă și culege flori. Oricum ar fi însă, la cîteva pași în jurul ei totul se tulbură, cu nici un chip nu reușește să vadă mai departe. Se trezește.

Pe acum totul mergea strună. Era exact așa cum își dorise: să adoarmă și să se trezească mîreț și visele să persiste o bucată de vreme, să se destrame încetul cu încetul. Nu era pentru prima oară cînd se visa în poienița aceea. Lucidă fiind, putea sta să chibzuască acum. Ciripitul păsărilor era încă viu în mintea ei. Poate că poienița se afla totuși într-o pădure. Sau pe malul unui lac. Brusc își aminti cuvintele bătrînelui: „Bine. Miine stăm de vorbă”. Uitase să întrebe: „Despre ce?”

BUJOR
NEDELCOVICI

absență

Cînd a auzit zgomotul a tresărit și degetele i-au tremurat speriate, ridicîndu-le puțin într-un gest scurt, de apărare. Sunetul s-a repetat și doar la urmă și-a dat seama că era poarta de metal care nu se închidea prea bine și trebuia trîntită. Două picioare — cu mers cadențat, sigur, apăsat pe călcîie — au trecut prin fața ferestrei de la subsol. Ea nu s-a întrebata dacă este vreun colacitar care se întoarce acasă sau vreun străin care caută pe cineva, nu s-a întrebata la cine se duce, ce vrea, ce țesți poartă cu el, nu-i interesa nimic din ceea ce ar fi putut interesa pe oricare altă femeie, poate nici nu l-a zărit pe cel care a trecut, sigură era numai de faptul că l-a simțit așa cum și-ar fi lovit din neatenție mina de masă, senzația care a dispărut însă o dată cu pașii ce se îndepărtau.

S-a ridicat din balansoar și s-a îndreptat spre oglinda de cristal — montată pe o măsăuță din același material cu care forma o piesă de o vară frumusețe — și-a aprins o lampă în formă de luminare aplicată pe perete. S-a așezat pe scaunul — acoperit cu un covoraș lucrat din mînă și cu rezemătoare înaltă pentru mînă — cu o mișcare uinduitoare a spatelui și a șoldului; nu se privea în oglindă; își concentra atenția dar n-o îndrepta spre un anumit gînd, în același timp se bucura, se pierdea într-o relaxare totală aranjînd cu mici gesturi obiectele de pe măsăuță: peria de cap montată într-o ramă groasă de argint, alte două perii, prima mai mică, a doua și mai mică decît prima, decît a doua... „dar sint trei! sint totuși trei!”... citeva sticleuțe mici de parfum, pudriera, și agrafa de cap, aceea mare, cu cinci ghiare, din sidex, ce se văso-tornă mereu balansîndu-se într-o parte și alta ca un răpa-mitcă; a vrut s-o oprească dar nerezînd — după ce a încercat de cîteva ori — i-a apărut în colțul gurii un surîs.

Deabia atunci se văzu în oglindă, luă pieptenul și începu să-l treacă prin părul blond, cu o mișcare încetată, calmă, indiferentă, tristă, lipsită de cea dorință de a arăta mai bine, mișcări făcute mai mult în virtutea unei obișnuințe. Trăia de multe ori o adîncă apatie, o absență, pe care nimeni nu o observase deoarece „gesturile” unei îndelungate existențe o ajutau să trăiască totuși printre ceilalți în limitele unui firesc onorabil iar micile incurc-

turi anterioare le rezolvase cu inteligența și abilitatea ei recunoscută, și de aceea acum continua să-și plimbe mîna prin păr cu aceeași indiferență încît poate nici nu mai știa, sau poate uitase că se plimbă.

A rămas nemiscată, brațul i-a căzut încet pe lângă trup, și-a ținut un timp ochii roșcați spre fierul forjat al ferestrei de la subsol încrețit pe bucată de cer mințit cu rugînd de o mînă grăbită. Ea nu simțea nici cel puțin dorința bătrînelor din orașele de provincie care vor să stea pe un scaun înăuțat geam sau pe banca din fața porții pentru a urmări mișcările străzii, bătrîni care cu timpul rămîn așa, împietriți, fac parte din tabloul casei, fără să distingă lucid dacă ce trece este o trăsură, o mașină, sau o bicicletă; ei privesc doar deplasarea obiectelor nefînd preocupati de ceea ce reprezintă ele, și dacă ar fi strigați ori tresăriți, s-ar speria, trezîndu-se din acel vis al mișcărilor care compensează imobilitatea bătrînelor. Ea nu era interesată de aceste mișcări iluzorii, nu urmărea nici succesiunea de culori a cerului în amurg — o vechi pasiune a ei — vroia numai ca ochii să-i fie ridicați spre înalturile văzduhului, să nu mai vadă grățiile fierului forjat; întrucît acei drugi nu puteau fi smulși, excludea totul, rămînea doar capul îndreptat spre geam; nu vedea nimic, în clipa de față gestul o caracteriza, era însăși esența ei. Cînd în stradă se iveau zorile în camera de la subsol mai era încă întuneric, la asfințit soarele aprindea găte în fereastră aducînd răsăritul; ea stătea mai departe cu privirea spre geam, cu spatele drept, nemiscată, aproape fără să respire, eliberată din timp dar nu și din gînduri.

Două lămpi cu gaz în cite un suport înalt de argint; flacăra lor tremura la fiecare adiere a vîntului sfîrșit din neștiut pe terasa acelei case; ceilalți beau, rideau, și spuneau glume.

... zîmbeam uneori și eu fără să aud ce spun, urmăream iocul fluturilor de noapte strîns în jurul lămpilor, stăteam însă cît tînd se uita încontinuu la mine: era un nepot sau o rudă mai îndepărtată fugită cu noi toți din orașele bîntuite de război și bombardamente; nu-și întorcea privirile, avea ochi mari, neuri, mături prin îndrăzneala lor, îndrăgostit de cum m-a văzut urcînd scara terasă, cu mișcări timide specifice vârstei, cu dorința disperatălor care nu tin cont de diferențe, nici chiar de diferențele umilitoare ale vârstei; atotdată rideam fericită nu pentru ce spuneau ale vrîstei, ci pentru că simteam că sint iubită, nici ei nu știa că eu știu, deoarece atunci cînd l-am refuzat pe ceilalți care s-au oferit să mă conducă pînă acasă și l-am spus să meargă el, atunci, totuși cutreănîndu-l de adolescent s-a prăbușit, înțelegînd abia în acel moment că eu aflasem înaintea lui că mă iubeste; intuitiv, în timp ce coboram treptele, ed pentru prima dată în viața lui trăisese o minune implințită, un gînd pe care nici n-ar fi încumetat să-l întreprindă, un gînd care tot timpul a fost lipsit de orice intenție iar acum se vedea alături de mine și pară n-ai tînea să creadă că el este acela; mergeam prin grădina cu pruni însoțită de toate zgomotele acelei nopți cu lună; acum nu le mai aud, sau poate nici atunci nu le-am auzit, însă le-am simțit; sint zgomote pe care le așuzii cu toată pielea și de aceea nu le poți memora dar le gîsești pe trup atunci cînd nu te aștepti; vroiam să-l fac să vorbească, era lîngă mine dar nu îndrăzneam nici cel puțin să-și miște minile pe lîngă corp; mi-a arătat un nuc la rădăcina căruia citea cărți de aventuri; a început să povestească precipitat dorînd să-mi arate ce, și cît știe; cînd am ajuns în dreptul nucuului m-am oprit să privesc grădina care cobora spre albia prăsisă a unui pîrîu; m-am întors către el; i-am

prins ochii; ardeau; o pasăre de noapte a trecut în zbor pe deasupra noastră pînă disperată, amunđit parcă din altă lume adevăratea unei legi; i-am luat mîna și l-am apropiat de mine, îi simțeam respirația caldă și trupul încins, i-am trecut cealaltă mînă pe după gît cu o mișcare atît de încetă încît a avut și el timp să înțeleagă ce se va întimpla; l-am sărutat pe gură, o singură dată, apoi i-am condus palma de-a lungul trupului, începînd de la gît, pe talie și pe coapsă, la urmă am simțit cum degetele lui mă string puternic... și atunci, în clipa aceea, am știut că se va înfăptui prevestirea făcută de pasărea care strigase; dubla trecere a vrîstelor: a lui în maturitate, iar a mea în bătrînețe... l-am alungat, eram fericită pentru el, multumită de mine că am avut curajul să recunosc definitivă înfrîngerea a timpului, și totuși nu puteam să cred, să accept, înțelegeam însă din nou că aceea era realitatea și nu altă... îl vedeam cum dispărea printre copaci, m-am sprijinit cu mina de tulpina nucuului, vroiam să găsesc un ultim argument pe care poate îl uitasem, sau cel puțin un răgaz; tremuram, am respirat de cîteva ori mai adînc cîntînd să mă liniștesc... am început să-mi desfac nasturii cu mișcări încete, fără panică, mi-am scos rochia, am lăsat-o să cadă în iarbă, nu mai aveam nimic pe trup, mă priveam, cu toate că razele lunii luminau întregă livadă eu nu mă vedeam, nu reușeam să mă văd, nu izbuteam să găsesc vreun motiv care să mă salveze din bătrînețe, și pentru că nimeni nu mă putea ajuta — și-am preia bine acest lucru — pentru că nu eram decît eu și foșnetele acelei grădini în plină noapte, și pentru că înream palma pe tulpina aspră a nucuului, m-am apropiat crezînd că pot afla prin el un alt adevăr... și așa cum eram, m-am lîpt de scoarța tare a copacului; simțeam pe corp fiecare asperitate, l-am cuprins cu brațele, mi-am lîpt obrazul, gîtul, pieptul, pulpele, și la urmă gura; l-am strîns cu putere, cu o voluptate forțată, disperată, ajunsă la paroxim, ca și cum ar fi fost un bărbat... — apoi, am alunecat încet — cu minile încolțite în jurul lui, zgîrîindu-mi tot trupul — pînă cînd am ajuns în iarbă, din nou pe pămînt... mi se făcuse frig, mi-am apropiat genunchii de gură, nu mai aveam putere nici cel puțin să plîng...

Pisica mare, târcată, imposibilă în nemăcararea ei, cu capul mare, oarecum surizător, de fapt numai cinic, cu ochii sprânciți de ceva dincolo de tine, ceva cu putere hipnotică, probabil un obiect, un obiect simplu, lucitor și simplu de tot, căruia nici nu-i poți găsi vreo întrebare. A fost întrebându-l cîndva demult și acum e părăsit cu totul, i s-a uitat rostul. Un obiect ori ceva simplu ca adevărul, pe care fantezia l-a înălțat pentru alte descoperiri mai recente, mai complicate, mai moderne, dar care fixează, mai mult, sprânci privirea feroce a animalului chemînd-o peste viermuiala multumii.

A văzut-o acolo la „Zoo” și a trecut prin fața ei, purtînd toropeala acelei zile oarecare de vară, fără să-i acorde mai multă atenție decît oricărui alt animal expus cercetării sale. Abia mai tîrziu, nu mult, nu foarte mult mai tîrziu, ci numai mai tîrziu, avea să poată stabili legătura și avea să revină lîngă cușca de care avea de data aceasta să-i fie teamă, și să își însușească animalul, splendid exemplar expus, punînd în locul lui un altul, care nu era, care nu va mai fi prin nimic al lui, un animal neutru pentru el, pe care alții și alții aveau să-l fure și să-l schimbe dîndu-și seama că de fapt e al lor cu aceeași spaime cu care a asistat sau mai bine-zis a participat și el la nemeipomenita lui descoperire.

Desigur, nici atunci cînd trecea prin Cîsmigiu nu știa nimic despre ceea ce avea să facă și ceea ce va fi gata să descopere mai tîrziu în pisica aceea uriașă pe care o văzuse în ultima duminică la „Zoo”.

Nu știa nici măcar ce avea să i se întîmple atunci, peste cîteva clipe, așa cum nici unul din noi nu știe, n-are siguranța că știe, că așa va fi, ce se întîmplă cu el dincolo de minutul în care gîndește acel minut următor, dincolo de spațiul alb care se va umple sigur cu ceva și care alături de celelalte spații albe alături de celelalte minute, trăiește deja, face o viață de om. Nu știa, nu putea ști cu siguranță, cu acel 100% atît de cert, de liniștit, nici măcar dacă minutul, dacă pagina se va umple cu ceva, și dacă nu cumva va rămîne pentru vesnicie albă, pentru el, nu pentru restul lumii, albă — cu desăvîrșire albă.

Nu știa ce fapte îl vor trage în vîrtejul lor și îl vor aduce aici, unde e acum. Căci, întîi a fost Cîsmigiu. Adică traversa din Cîsmigiu, de la care a început totul și i s-au văzut restul de întîmplări pe care nici chiar el care era în cauză nu la putea prevedea și ochii. Și măcar dacă ar fi fost o pisică neagră ori ceva ar fi zis și s-ar fi gîndit. Ar fi zis și s-ar fi gîndit să se ferească. O pisică neagră, ori cumva, cît de cît, care să-i apară din jocol unui grilej și să-i taie calea în goană, cu cîțiva metri înaintea picioarelor și pe care el cu tot flutieratul și toată alerțătura să n-o poată speria și să n-o poată întoarce din drum.

Și tot tribunalul și juristii și asesorii populari, ori ce-or fi, care n-au nici un rost și nici o legătură cu el și cu tot ce s-a petrecut. Și acest om mic de stat, pe care-l cunoaște fiindcă îl cunoaște mai dinainte și știe că e tatăl ei. Il cunoaște și a discutat cu el. I-a cerut fata de nevastă și el, tatăl fetei, n-a vrut să i-o dea. Și acum face gălăgie și habar n-are de ce face gălăgie. Pînă la el nicî n-ajung toate vorbele lui, ale tatălui ei, ci doar cuvinte dispartate: 16 ani, crescut, viol, fata mea, tribunalul să fie drept, om muncitor și a.

Venea de la slujbă. Ori, mai adevărat, de la noua lui slujbă. Ori, și mai bine, și mai exact, de la slujba lui provizorie. Era, de fapt, sofer, și-i luase miliția carnetul — dracu știe de ce — și acum pînă se vor lămurii într-un fel lucrurile și se vor hotărî să i-l dea îndărăt, era obligat să facă orice altceva decît soferie.

E noaptea. Mai precis a trecut de ora 10. Își țirile leneș picioarele. N-are decît 18 ani.

Cele cîteva reclame colorate i se învîrtesc în fața ochilor și în cap și nu-l spun nimic. Azi a lucrat în fura a 2-a și acum merge spre casă. E necalificat, prin un șantier și la drept vorbind ori la drept gîndind, mai exact, nu-i prea place munca asta. Nu-i place chiar deloc. La drept vorbind e sofer. Numai că acum nu mai e nici sofer, nici nimic altceva special ori specializat, care să comporte adică o pregătire oarecare. E necalificat și atît!

Azi, de pildă, e numărat cîte zece — cîte zece date de piatră, le-a prins între palme și le-a călcat cu găleata pînă la cîrligul frîngiei. Și tot el le-a tras pe scripete în sus făcînd găleata să dispară pe acoperișul blocului.

Îl doare ceafa fiindcă totă după-amiaza a fost obligat să facă același lucru, să urmărească adică ascensiunea asta-a galeții și a-dalelor lui. Sigur, asta numai după ce le număra cîte zece — cîte zece, le aduna între palmele lui și le vira în găleată, suportînd geam mai ales scîrțitul prațului și pietricelelor între dalele strînse cu putere de palmele lui zdravene de sofer.

Nu-i plăcea mai ales scîrțitul acela al pietricelelor și al nisipului și firelor de praaf ori mai simplu scîrțitul imperfecțiunii lor de piatră pe piatră. Nisipul și praful acela îl scîrție, îi mai scîrție și acum în urechi. Dar de fapt munca nu e grea.

Ușa sălii de judecată e mare și grea. Cînd unul din milițienii care însoțeau grupul deținuților din care face parte și el o deschide, scîrție prelung și din sală iese întîi, prin ușa doar întredeschisă, la început un val de abur cald care prevestește o mare adunare de oameni și glasul repezit și care vrea să fie și șoptit al femeii de serviciu.

— Nu mai tot deschideți!

— Nu e loc!

Dar ușa se deschide mai mult și milițianul care conduce grupul pătrunde pe lîngă perete în sală. Il urmează deținuții după care vin și ceilalți milițieni. Cu toții au, așa cum intră frecîndu-și uniformele de perete, aerul unor alpinști prinși într-o traversare grea. Chiar și milițienii. Sala e plină. Se judecă un proces și deocamdată sînt obligați să asiste cu toții.

Un proprietar și-a dat afară chiriașa. Sau doar a vrut. Sau nu, a vrut s-o dea afară și a și dat-o. Chiar de mai multe ori. Proprietarul are figură de proprietar, de negustor de pe vremuri, în orice caz hrăpăreț și stringător. Chiriașa are și ea figură de proprietar. Proprietarul pretinde că pîria nu i-a îngrijit bine casa. Chiriașa pretinde că nu, că i-a îngrijit-o. I-a pus și carton pe acoperiș. Vin martorii:

Judecătoarea: Numele? Vîrsta? Adresa?

Urmează după fiecare întrebare răspunsul martorilor prompt, deși vag stînjinit de împrejurarea de-a se afla în fața tribunalului.

Judecătoarea: Să spui drept că vei fi pedepsit!

Și fiecare dintre martori e pus să spună dacă o cunoaște pe „piriță”, dar pe „piritor”. De cînd? Ce știe despre casă? etc.

Judecătoarea: Și de salcîmi ce știi, tovarășe?

Martorul: Ce să știu?

Judecătoarea: Avea niște salcîmi?

Martorul: Avea.

Judecătoarea: Cîți și unde?

Martorul: Vreo trei... În curte, unde?

Judecătoarea: Tovarășe, eu pun întrebări. Dar în casă n-avea?

Martorul: Ce să aibă, ferească Dumnezeu, salcîmi?

Judecătoarea: Da, așa crescut în mijlocul camerei și cu ramurile scoase pe geam?

Martorul: Cum să aibă în cameră, tovarășe?

Judecătoarea: Mie-mi răspunzi simplu, da sau nu!

Martorul: Ba, adică, nu.

Și salcîmul crescuse în mijlocul camerei pentru care acum se înfruntau doi avocați, doi proprietari ori numai un proprietar cu aer de proprietar și un chiriaș sau o chiriașă cu aer de proprietar, jurafii, asesorii populari, grefieri și chiar oșmenii din sală, care veniseră astă-seară acolo pentru cu totul altceva și acum se înfîrîntau pentru unul ori altul, dar mai ales pentru altul adică alta — chiriașa, care avea un obraz senin și un aer de mamă ori bunică bună și cumbecade, și chiar și el simțea că e gata să-i ia partea pentru că ea era desigur cea mai slabă și nu numai pentru asta, pentru că ea trebuie să aibă dreptate, pentru că era

femeie și stătea singură și deci cunoscuse singurătatea și știa să-i prețuiască marginile și știa să prețuiască bunacuvîntul, pentru că celălalt, proprietarul cu mîna lui de proprietar și de negustor hapsin și cu ochii lui vicleni o bruscase, o dăduse afară din casa ei, adică a lui, casa lui nenorocită, de palantă („Serie tovarășe”, îi spusese judecătoarea grefierului, „casă de palantă”) construită pentru speculă, un bordel nenorocit care era sub nivelul curții așa fel că pentru a intra în ea trebuia să cobori — nu să urci — cîteva trepte, dar de fapt tot a ei, că plătea chirie pentru ea și o îngrijea, și-i pusese și carton pe acoperiș și chiar dacă sădise un salcîm în oadaie nici măcar nu-l sadise, ci el singur țînșise prin pămîntul cu care era pardosită oadaia și ea doar îl îngrijea și-l lăsase să crească în voie; sigur, se mirase puțin din înaintea lui spre viață, nu de teama proprietarului, ci, doar așa, fiindcă nu mai pomenise așa ceva, și fiindcă strica puțin ordinea lucrurilor din jur, dar apoi, nu mult după aceea, de fapt chiar atunci, se decisesă să-l lase să crească și crezuse că așa era un semn și că putea avea în orice caz în el un prieten, un prieten de nădejde, nu ca florile pe care și le tot uda în ghivece, ci unul pe care să se poată și ea bizui, chiar dacă fusese toate acestea bine făcute, și el, adică proprietarul adevărat, cu mîna lui de proprietar adevărat cu tot, n-avea nici un drept s-o bruscheze și să-i

Deci a vrut s-o ia de nevastă, dar ea a spus: „Nu, încă nu” și el a înțeles. A crezut că încă se teme, că nu crede că e adevărat, că poate fi adevărată toată istoria asta, toată hătăiala asta, din care de-abia reușiseră să scape, că după toate cele petrecute și desfășurate în felul halucinant în care se succedaseră, se putea ajunge aici. A înțeles, a crezut că înțelege ceea ce se înțelegea abia pentru el, ceea ce prindea cu greu contur real, acum a căuza și, și la lumina diminetii aceleia de august, ceea ce făcuse ori fusese silii să facă, totul, și de care acum nu-i părea rău.

Procesul lor era simplu. Numai lucrurile lui erau complicate. Furt, fără premeditare, cu complicitate. Un singur punct pe care „celălalt” — fiindcă fusese și un „celălalt”, fiindcă fusese de data asta doi — îl complicase sperînd să-și ușureze pedeapsa, tirîndu-l și pe el, încă mai mult, în această istorie de care era străin, fiindcă fusese atras din afară și se lăsase atras fiindcă atunci era cald și nu se gîndise la nimic, nici unul din ei nu se gîndise la ceea ce, și apoi fiindcă fusese respins și insultat, în-sultat în cele mai sincere intenții ale lui, fiindcă o jignire ca asta nu trece neobservată și nu poate, nu trebuie să rămîna nepălitată, numai că altfel.

Celălalt, un băiat de 14 ani, stă lîngă el și tace, închis într-o îndărătnicie care pare mult mai veche decît el. E un băiat frumos, chiar așa tuns în cap și îmbrăcat în

doar așa, fiindcă și-a făcut o meserie din a acuza, și că s-au înțeles așa ca unul să scape mai ușor, ca să-l poată ajuta cine știe cum și el, chiar și procurarea și judecătoarea și restul n-ar găsi nu o lege, nu un articol, ci măcar un paragraf din acelea a ori b ș. a. care să aducă nu în „stare de arest, în zeghe și tuns b. ș. a. care să i-a adus pe ei, dar măcar să te poată aduce pînă la tribunal, că și el ar fi sărit gardul.

Judecătoarea (adresîndu-se celuilalt): Din declarația făcută la procuratură de dumneata rezultă că ai sărit amîndoi gardul. În casă ai intrat tot amîndoi?

Celălalt (morocînos): Nu.

Judecătoarea: Între declarația dumitale și a lui e o nepotrivire. El pretinde că nici gardul nu l-a sărit.

Celălalt: Nu.

Judecătoarea: Ce nu?

Celălalt: Nu.

Judecătoarea (exasperată) — Cum nu? Cine minte, tu sau el?

Celălalt: Eu.

Judecătoarea: Și tu cînd minti, acu, sau atunci la procuratură?

Celălalt: Atunci.

Judecătoarea: De ce ai mințit, te-a amenințat? Te-a bătut cineva? doar era și tatăl d-tale de față.

Celălalt: —

Judecătoarea (din nou enervată): Răspunde odată.

Celălalt: Am vrut să-l bag și pînă!

În sală se stîrnește ruzmăre. Pe el nu-l mai interesează. Punctul acela neclar s-a luminat și acum nu-l mai interesează. Procuratoarea infățișează faptele, dar el le cunoaște și nu mai e nevoie să le audă. Te cufunzi în tine.

— Ba nu, tovarășe procuratoare, ba nu. Că și cu lîntugu de gît l-am ținut pe asta micu. Dar e rău, tovarășe procuratoare, și nu se lasă îmblînzit. Căci io și cu bătaia și tot nu l-am îmblînzit. Și dacă nici eu nu l-am bătut, să spună și el. Că mi l-a dat, adică miliția mi l-a dat, să-l țin sub „stricte supraveghere și educare”. Si cu lîntugu de gît, atrînat de calorifer, l-am ținut o mulțime. Două săptămîni atînat. Da, nu mai puteam, că mi se făcuse și milă de el. Si da mine. Nu mai puteam. Si atunci i-am dat drumu'. Este bă? Ca pînă un print l-am îmbrăcat. Este bă? I-am dat și bani la mină. Este? Si tu ce-ai făcut? Ce-a făcut el? A plecat și a zis că se duce puțin. Așa a zis: „că se duce puțin”. Si nu s-a mai întors. Si-am aflat că el abia acum la dumneavoastră. Așa că eu nu știu ce să mă mai fac cu el. Vă cer, tovarășe procuratoare și tovarășe judecătoare, huați-mi-l, că eu mai am și alții și m-i strică și pînă ăia. Si să știți că dacă m-l dați acum acasă îl omor și-l leg iar cu lîntugu de calorifer, că-l mai am. Adică lîntugu...

„Căde omul din pom” și-a zis și restul, numai că nu întotdeauna trebuie să-și ofere omul răgaz, răgazul asta l-a adus de fapt aici, că ea nu l-a mai crezut, adică sau probabil nu l-a crezut de la început și ar fi trebuit, s-ar fi convenit să curme prin hotărîrea cu care acționa. Hotărîrea cu care se pornea să-și aducă la îndeplinire hotărîrea, această rezervă și această neîncredere a ei. Dar el nu. El a zis că se poate și a mai lăsat cîteva zile.

Ea a plecat la o prietenă, că a zis că nu poate sta la el și cînd el s-a întors de la șantierul și de la dalele lui „cîte zece cite zece”, n-a mai găsit-o. Lăsase doar poșeta și înăuntru cîteva lucruri. Pentru că nu putuse s-o ia. Nu putuse să-i spună mamei lui că nu l-a crezut și că nu vrea să-l oblige, nu poate să-l oblige să facă ceea ce el spusese că vrea să facă. Și el, care n-a înțeles ceea ce ar fi trebuit să înțeleasă, s-a supărat și a lăsat să treacă chiar o săptămîni și abia după aia s-a dus cu poșeta acolo în str. Vacanței, sau Vedetei sau Modestiei. Și nici măcar nu s-a dus singur. Adică a pornit-o singur dar pe drum l-a înțilnit pe „celălalt” care, desi n-are decît 14 ani, îl putea încuraja și l-a și încurajat, că-i era într-adevăr teamă, și a zis mersi și l-a luat cu el.

Au luat amîndoi autobuzul 37 și au coborît în centru. Și pe drum el i-a povestit ce i se întîmplase și pentru ce se ducea și unde, nu atît pentru interesul „celuilalt” cît mai ales pentru interesul lui, adică pentru lămurirea și sugestionarea și liniștea lui.

Au mers pe jos pînă la catedrală și au luat tramvaiul 6 și au coborît pentru strada Vacanței, ori Vedetei, ori Modestiei. Numai că acolo lucrurile nu s-au petrecut așa cum ar fi trebuit și cum ar fi vrut el, ci altfel, cu totul altfel. Și din toată chestia s-a ales totuși cu ceva. Nu cu ce trebuia. Și nici măcar cu strugurii care să-i fi răcorit atunci gura și gîndurile.

S-a ales cu gioara de pulover negru. Și cu venitul lui la tribunal, s-a ales.

Si acum stă aici, îmbrăcat în zeghe și tuns în cap și ascultă istoria asta a tatălui celuilalt cu lîntugul lui cu tot, și totul se îngheșue și se învalmășește în capul lui ca într-o fundătură.

„Asta e, își zice, aici trebuie să fie. Un drum înecat în zăpadă pe care porneau niște gînduri și niște fapte. Numai că acele gînduri mergeau nu o parte și acele fapte pe alta. Pe vizavi, mereu pe vizavi. Si nu reuseau niciodată sau nu reuseau întotdeauna, ori acum, acum sigur nu reușiseră să treacă drumul și să se întîlnească, să se îmbrășeze și să pornească mai departe împreună, așa cum ar fi trebuit. Zăpada era prea mare și el nu știa de ea. Așa că totul o lua pe acel drum și intra în acea fundătură, în acea văgăună fără ieșire pînă acum.

El nu știa, n-avea de unde ști, pentru că nu-i spusese nimeni, nu pentru că n-ar fi vrut sau n-ar fi avut cine, nu, ci pentru că acesta nu sînt lucruri care se spun, pentru că, chiar dacă i le-ar fi spus cineva nu l-ar fi înțeles, nu l-ar fi putut înțelege, pentru simplu și binecuvîntatul și nemeipomenit de adevăratul motiv că trebuie să ne facem experiențele singuri.

Si acum, după ce a făcut tot acest drum, a descoperit în fundul acelei văgăuni, în fundătura aceea care e a lui și numai a lui, a descoperit, deci, ceva luminos și palpîntînd și și-a adus aminte de ceva. Ceva cunoscut, desigur, cunoscut și apropiat și neglijat alîta vreme. „Tigrul de Bengal”, ochii lui sculptorii și luminoși, fixați undeva asupra unui punct. Și acum știe că acest punct e în interiorul lui. Că acești ochi sculptorii și luminoși erau ai lui și se miră că nu și-a dat seama mai demult, că atunci la „Zoo” nu a deschis cușca aceea și n-a luat animalul acela frumos și sălbatic în libertatea lui pe care o respira prin toți porii.

Își dă seama de toate astea și își dă seama că are ceva de făcut, ceva urgent și care nu suportă amîinare.

Și îi răga pe așezii domni amabili care sînt milițienii, paznicii lui, să-și aștepte pașii și o pornește la „Zoo”. Are o treabă la cușca aia unde pisica mare, târcată, imposibilă în nemăcararea ei, cu capul mare, oarecum surizător, de fapt numai cinic și ochii, mai ales ochii aceia, sprînciți de ceva, dincolo de el, ceva cu putere hipnotică, probabil un obiect, un obiect simplu, lucitor și simplu de tot, căruia el nici nu-i mai acorda vreo întrebare: a fost întrebîndu-l cîndva demult și acum mai în urmă îl părăsise cu totul, îl uitase întrebîndu-l și rostul: un obiect, ori ceva, simplu ca adevărul, pe care fantezia îl înălțurase, înlocuindu-l cu aifele descoperite ulterior, mai complicate, mai moderne, dar un obiect care fixează, mai mult, sprînci privirea feroce a animalului, chemînd-o peste viermuiala multumii. Îl așteaptă.

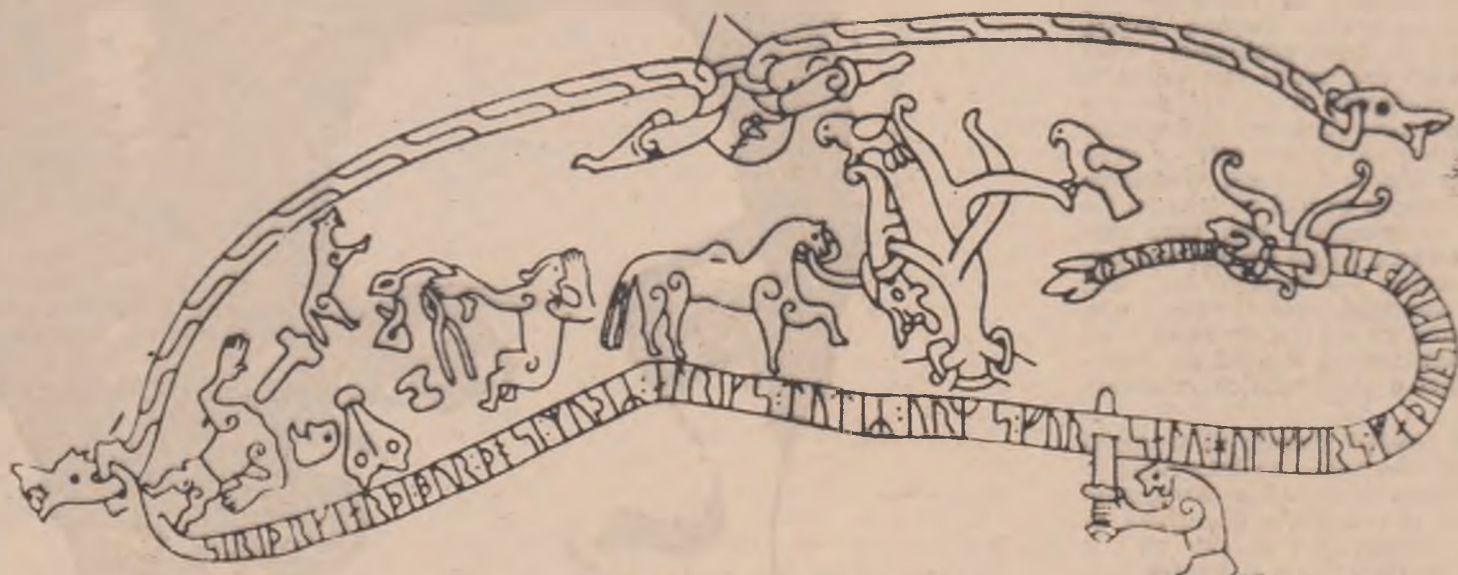
A văzut-o odată, mai demult, și n-a știut că e a lui, că așa e lucrul care îi lipsește, că el și ea putea ține într-o stare continuă de veghe și-l va completa pe el ca om.

Ajuns acolo la „Zoo”, în fața cuștii pe care o știe, deschide ușa și scoate animalul, care e viu și pulsează și respiră libertate prin toți porii, și bagă înăuntru un alt exemplar, care nu mai e prin nimic al lui, un animal străin și neutru pentru el, pe care alții și alții aveau să-l fure și să-l schimbe, dîndu-și odată și odată seama că e al lor, cu aceeași spaime cu care el însuși și-a dat seama de asta.

Se va înfapoa apoi la acei domni amabili, care desigur l-au așteptat cam mult, le va cere scuze pentru întîrziere, și ei desigur vor înțelege și asta, și îl va ajuta în cele din urmă să închidă în spatele tuturor porțile tribunului, pășind în cadența acelei mari pisici târcate.

DAMIAN NECULA

tigrul de bengal

DIN ISTORIA SCRISULUI
Desen rupestru din Suedia, cu scriere runică

scoată lucrurile afară în ploaie, ori chiar în soare, așa cum nimeni n-avea voie să bruscheze pe altceva și dac-o făcea, n-avea decît să strîmbească oprobiul celorlalți și chiar pe al lui.

— Ce faci bă? — i se spusese deodată și vocea, deși cunoscută și clară și răspicată vine la el ca o surpriză neplăcută. Nu-l face să tresară, dar i-ar fi plăcut să rămîna totuși singur, să poată moțai în voie, mergînd liniștit pînă la autobuz.

O iau amîndoi pe alee, căci amîndoi au același drum și celălalt mai pune cîteva întrebări la fel de banale și de convenționale și timpote — cum vrei să le spui — și apoi începe să-i povestească o poveste cu un chef la care nu se mai știe ce s-a întîmplat.

Parcul își desfășoară liniștea și coroanele copacilor: îl înfășoară într-o a doua noapte, mai protegitoare, mai tainică, mai a lui și el care nu ascultă, nu prea ascultă, nu asculta povestea aceea a celuilalt și doar își lăsa picioarele drumului și simțea așa, o molesală și o binecuvîntare coborîndu-i în trup. Și atunci a văzut învîlmășeala aceea și a văzut-o și pe ea, bruscată și tipînd. Sau nu, nu tipînd ci doar vorbind ceva mai tare și mai răstît, răspunzînd cu efort provocărilor lor grosolane și tremurînd de enervare și avînd nevoie, avînd desigur nevoie de ajutorul cuiva, cuiva care să intervină prompt și cu autoritate, așa cum a intervenit el, nu fiindcă ar avea el într-adevăr și întotdeauna autoritate și nici pentru că aici era nevoie de ea, ci doar pentru că așa i-a venit, cu autoritate de dată de situația lui de martor nechemat, de emisar picat din lună al opiniei publice.

Așa s-au cunoscut și n-a știut că acel moment era cel care va declanșa restul, n-a știut că acel moment ori, de fapt, nu acela, de ce ar avea acela mai multă importanță decît celelalte, de ce de la acela ar fi început ceva și nu de la altul nu de la primul pas ori primul gînd care l-a adus în Cîsmigiu, de ce? Si care era primul moment, pentru că primul moment sînt toate, chiar cele ale nașterii și chiar înainte de acestea cele care azează constelațiile într-un anume fel și potentează amestecul chimic al atmosferei în la naștere ei înainte, la însăși momentul concepției, n-a știut că acel moment îl va împinge implacabil spre altele, care toate la un loc desenează acum săgeata nîrului lui prin spațiu, că vor ajunge repede, destul de repede să aibă relații din cele mai intime în subsolul în care au intrat ca să scape de urmărirea celorlalți într-o cameră nelocuită și ce-i mai ciudat nemobilată, că va ajunge după aceea să doarmă cu ea în pat, la el acasă, în chiar aceeași noapte, că mama lui, căreia îi va povesti totul, felul în care a trebuit să se scape de ceilalți schimbînd trolebuze și tramvaie și ascunzîndu-se în subsolul aceluia bloc, în care ea speria, oricum emoționată de toată această urmărire puerilă în fond, se strîmbea lîngă el, și el a luat-o atunci în brațe și restul... și că acum vrea s-o ia de nevastă, le va da de mîncare a doua zi și va încuviința purtarea lui și va găsi și ea că trebuie să vă căsătorită, că așa e normal și cînsit, chiar dacă totul venise prea repede, prea neprevăzut. Si, de fapt, i-a plăcut și fata și a ajutat-o să-și calce lucrurile după ce o lăsase să și le spele și o supraveghease cu ochii ei experți, văzîndu-i deci și îndemînarea.

Desigur n-a știut și nu găsisse încă nici o legătură, nici nu se gîndise măcar la animalul acela pe care-l văzuse la „Zoo”. N-a știut și nu putea ști, nu se putea să prevadă, pentru că nimeni n-ar fi putut s-o facă, că lucrurile nu se vor opri aici, că ele nu se vor rezolva așa simplu și cuminț, cum voia să le rezolve el, pentru simplu motiv, pentru binecuvîntatul și înverșunatul motiv că lucrurile nu se rezolvă simplu, decît în închipuirea noastră și numai cine știe cum, și numai cine știe cînd, printr-o potrivireală, care numai pentru că aparențele înșală, mai ales aici, nu mai e luat în seamă și considerată adevărată minune, se rezolvă așa cum le gîndești, fără complicații, fără dureri și fără tot soiul de renunțări și opreliști.

zeghe. Alb la față, cu frunte lată, cu trăsături regulate, înoblate și accentuate de forma și culoarea ochilor, care sînt probabil albaștri, albaștri ori verzi, în orice caz irizați într-o nuanță deschisă. Sprincenele negre și încordate ajută privirea să exprime mai ales îndărătnicie. Privirea ori căutătura. Stă cu fruntea ușor înclinată spre înainte, ca și cum asta, platoșa asta a frunții repezită astfel în față l-ar putea ajuta să câștige bătaia pe care o are, își închipuie că o are de dat, și de aceea ochii privesc către masa juratilor pe sub sprincene. Mîna lui stîrnește un sentiment ciudat de simpatie și dezaprobare, care, corelate, te îndeamnă la o anume solicitudine, la o atitudine protegitoare pe care de altfel, sigur, ar respinge-o. La replicile care nu-l convin pufnește cumva superior.

A sărit un gard să fure niște struguri dintr-o curte în care cei doi veniseră să caute altceva, cu totul altceva decît struguri. Si el care aștepta în poartă, pentru că nimeni nu era acasă, în soarele care-i mișcase nu numai cămasa și sufletul dar și oasele i le mișcase, și care-i uscase gîtlejul de tot, a rămas să țină, cum se zice „șase”.

Deci „celălalt” a sărit un gard să fure niște struguri dintr-o curte. Numai că fiind acolo, în curte a văzut; un geam la casă deschis și știa, la fel de bine știu amîndoi, că nu e nimeni acasă. Si atunci i-a strigat lui să țină în continuare „șase” că mai are și altă treabă, și a sărit și geamul, să arunce o privire. Si așa nu e tot. A deschis duapui „să vadă cum stău ăia și cum o duc” și a luat cîteva lucruri, jerpelturi („un fisnel negru de damă”, „o cămașă verzuie”, „o blază albastră de doc”, „o jachetă de pupi”, toate în valoare de „140 lei”). Si asta nu e tot. Pentru că de asta știa și tu, deși cînd te l-a arătat era prea tîrziu să-l mai trimiți cu el înapoi, pentru că timpești „șase” și pentru că acum venea cineva și putea foarte bine să fie chiar persoana pe care o căuta el, persoana care acum stă aici în fața ta și soțul ei se zbate ca peștele pe uscat și vociferază spunînd lucruri care n-ajung pînă la el decît parțial: 16 ani, crescut, viol, tribunalul să fie drept ș. a., adică persoana care locuia acolo, dincolo de gardul pe care celălalt îl sărise de două ori și dincolo de fereastra pe care celălalt o sărise și pe ea de două ori, intrînd și ieșind din casă, dar nu tot așa cum intrase. Acum vine cineva și el nu mai are timp. Adică „celălalt” nu mai are timp, n-a mai avut timp decît să se facă, să lase impresia că are o treabă și să așvîrle toate acele lucruri între tulpinile de lucernă crescute pe maidanul de alături, în vreme ce tu întreabai: „Dumneavoastră sînteți tovarășa Cutare?”.

Nu era tot, cu toate că n-au mai putut duce boarfele la loc și cu toate că după ce a discutat cu „tovarășă Cutare” nu mai avea nici un chef să ducă ori să trimită înapoi nici măcar acele cîteva boarfe și jerpelturi: „în valoare totală de 140 lei” de care știa și el, pentru că „celălalt” găsisse acolo în dulap și niște bani, mai mulți, adică 1400 lei, și-i luase, și-i pusese în buzunar și nu spusese nimic, nu pomenise de ei, fie că nu avusese din capul locului de gînd să o facă, fie că nu mai avusese răgazul necesar, fie că sărînd geamul și gardul îl găsisse pe cel de afară furios „pă el” ca a intrat adică și în casă, în loc să-i aducă lui strugurii să-și mai clătească gura și nu numai că a intrat în casă ci a mai „pus și mina” și a luat lucrurile alea, a preferat să tacă. Așa că de bani n-a mai spus nimic. Si a aflat abia la miliție unde ajunseseră curînd și unde nici n-ar fi ajuns, probabil, dacă ar fi fost vorba numai de nenorocitele alea de boarfe, deși pînă la urmă nu boarfele și nu banii contau ci simplul gest, simpla idee de a intra hoțeste în casa cuiva și a-i scotoci prin dulapul.

Un singur punct mai trebuia clarificat și lămurit căci „celălalt” apucase să declare la procuratură că și cel care de fapt ținuse „șase” doar atîr cit el, adică „celălalt” să aibă timp să fure niște struguri care atrînuu acolo prin curte și pentru furtul cărora nici chiar judecătoarea asta și nici chiar procuratoarea asta care acum îl acuză că mint,

Severitatea poetului

Am fost și voi fi întotdeauna pentru neamestecul în treburile interne ale poeziei, cu atât mai mult cu cât, din timp în timp, se inventează pretexte de intervenție. Editurile editează cărți de poezie, publicațiile publică poezii, așa cum este firesc, îndeplinindu-se astfel o elementară datorie, și deodată un fel de neliniște începe să plutească în aer, lumea începe să simtă că prea se desfașoară totul normal, că prea de mult timp nu a avut loc nici o gravă discuție, că prea de mult vreme nu i s-a făcut morală nimănui. Atunci apare problema. Ultima este cea a inflației poetice.

De la început trebuie să mărturisesc că nu înțeleg în ce fel această noțiune poate fi aplicată artei. Inflația reprezintă o devalorizare a bancnotelor, adică a unor hirtii lipsite în sine de valoare, importante numai prin valoarea care li se atribuie simbolic. E vorba deci de destrămarea, prin supralicitare, a unei convenții. De ce, transpus în poezie, acest proces este de natură să neliniștească? Moneda caldă, prin exces, se demonetizează, dar aurul este mereu același, valoarea lui nu poate să crească sau să scadă, pentru că el nu se măsoară decât prin sine însuși. O modă poetică poate să intre în inflație cu atât mai rău pentru ea, dar poezia nu are nimic de pierdut sau de câștigat din asta. Ea este aurul care se măsoară numai prin propria sa greutate și nu se poate devaloriza.

Să admitem totuși, pentru nevoile demonstrației, că o inflație poetică se desfașoară acum la noi. Dar cine în afară de critică ar fi în măsură de a selecta valorile? Și de câte ori sentința criticii înșiși nu a fost infirmată de timp? A cere un ante-filtru, în punctul în care un manuscris urmează sau nu să devină coală de tipar, ar echivala cu un amestec arbitrar și brutal în treburile interne ale poeziei. Cine poate garanta că de un debut banal nu se leagă o viitoare strălucire? Ce editură poate să gădăie și să găsi displiceri-zei?

Se publică astăzi multă poezie proastă. Intotdeauna s-a publicat. Acesta este fundalul pe care se pot produce marile izbucniri. Un mare poet nu apare din pustiu ci dintre nenumărați poeți mediocri.

Aș îndrăzni să afirm că nivelul unei culturi este dat de acest fundal, de chiar nivelul mediocrității conținute. Poezia proastă a anilor 1930 era net superioară poeziei proaste a anilor 1900 și îmi place să observ că poezia proastă de azi depășește în valoare corespondența ei interbelică.

N-aș vrea ca aceste rânduri, care se vor îndrepta împotriva intoleranței și a imizitunii în legile interne de dezvoltare a artei, să fie citite ca un elogiu al neripurii. Dar cred că riguroasa trebuie să fie o secreție internă a fiecărui poet și dacă nu se întâmplă așa, e zadarnic și dăunător să i se insinueze din afară. Severitatea poetului față de el înșiși, severitatea de a nu-și permite să publice decât rar, dar atunci definitiv, iată singurul desiderat care merită luat în discuție. Asta, însă, se va putea face abia după ce nimeni nu se va mai îndoi că ușile poeziei trebuie să rămână în permanență deschise; mai bine să fie prășiți cu onoruri nemeritate zece trecători, decât să se întimplă ca unul singur dintre înalții ei oaspeți să fie alungat de la scară.

Ana BLANDIANA

ÎNTREBĂRI LA LECTURA LUI LUKÁCS

Care poate fi punctul de plecare al unei chestionări asupra esteticii? Din ce spațiu teoretic formulăm întrebarea și, mai ales în ce cuvinte o vom putea pune? Aglomerarea scrierilor despre estetică, dezinvoltura cu care se folosesc termenii unei poze teorii estetice, abundența aprecierilor, toate acestea mai mult pot încurca decât pot ajuta la înaintarea unei întrebări. Și aici dispuțăm pot fi pe cit de diverse, pe atât de greu de susținut din oricare parte. S-a considerat adesea, sub forma acordării unui titlu de noblete, că împinzirea judecăților estetice cu concepte filozofice ar asigura un fundament solid pentru o adâncire. Estetica filozofică și-a serbat numeroase victorii de principiu asupra esteticii de intuiție. Și totuși, instabilul fundament! Căci filozofia ea însăși se hrănește din continua căutare și re-iașere a fundamentului său propriu din reînnoirea la origini, acolo unde intenția se arată în claritatea ei. Filozofia însăși trăiește din re-construirea conceptelor și, mai mult, din modulul de a dezvălui și de a lansa discursuri despre lume. Realitatea filozofică însăși este o realitate problematică. Conceptul filozofic va începe să moară într-o îndelungată agonie (deabia după ani de folosire ve observă cu umire și înstrăinare - la porți în mână doar o coajă fragilă), de îndată ce e scos din mișcarea gândului care îl susține și transplantat, sub forma unui instrument spre folosire eterogenă. Cuvântul smuls din pământul unei intuiții profunde, purtat prin lume ca decorativ, își va arăta foarte curând fața lui descărnată.

Georg Lukács, de a cărui operă ne apropiem astăzi cu stringerea de inimă din fața imensității, a construit o estetică dintr-o perspectivă filozofică marxistă și a brăzdat, arta unui secol cu conceptele pe care ea i le pune la îndemână. Judecățile de valoare, aprecierile și condamnările se însușesc de o parte și de alta a sistemului pe care l-a pus în funcțiune. Cu multe dintre ele nu ne putem împăca astăzi. Dar nu aceasta este în fond problema. Căci estetica lui Lukács nu este o estetică marxistă posibilă. Generalitatea unghiului de vedere al filozofiei marxiste lasă deschisă posibilitatea constituirii unor noi sisteme estetice, ceea ce demonstrează, în ultimă instanță, vitalitatea unei filozofii. Nu urmărim în nici un text un tablou infailibil de caracterizări, nici vreo stabilitate definitivă pe care să ne grabim să o imprimăm, să o păstrăm, să o folosim. Un text ne va chema mai ales prin deschiderile sale, prin limitările dincolo de care și în raport cu care vom găsi o problematică ocrotită de desfașurarea textului, deci o problematică relevantă și inovatoare.

Constituirea unei estetici trebuie să se nască dintr-o întrebare, dintr-un gol, un intersticiu în care să se poată ancora ramificațiile discursului despre frumos. Căci și speculația metafizică se întreba într-un fel anume, care nu este pe atât de firesc pe cât ni se pare: care e satura frumosului?, iar răspunsurile erau conforme cu această formă a întrebării: întrebare pornită din căutarea obsesivă a unei substanțe ultime (substanța frumosului) care să ia apoi înfățișările cele mai diverse.

Nu este nevoie de o îndelungă căutare pentru a determina raportul original din care crește jocul dialectic estetice a lui Lukács. Uneori fragmentele în discontinuitate lor spun mai mult decât arhitectura fastuoasă a întregului. Gîndurile despre frumos ale lui Lukács se nasc în bună tradiție hegeliană, din examinarea raportului original dintre subiect și obiect, între acestea se caută o mișcare dialectică, iar în această mișcare apare undeva, într-un punct de echilibru, instanța frumosului. Esteticul derivă dintr-o deplasare a determinărilor la spațiu creat între subiect și obiect. Subiectul se replită, urmărește și surprinde obiectul, îl reînviă încercând să depășească realitatea din fața lui, pentru a se putea umple, ca un recipient care pus în punct de determinările obiectului; urmează o operație de re-încălzire a acestor date care prin acumulare s-au străduț să fie cât mai obiective, o reînviere a lor cu intenționalitatea caldă a subiectivității și copia realității va apare cuprinzând în această timp și datele sublimite ale realității și căldura interioară a omului care le-a însușit nu numai viața, ci și sensul omenesc al vieții. Iată deci rezultatul din această mișcare a unui mimesis perfect, în care toate instanțele sînt la locul lor.

Fată de un dogmatism de un prost zăest pseudo-realist, ce realism poate fi acela care ignoră realitatea fundamentală omul care, purtat de halucinatia unei obiectivități prest-înțelese dintr-o superficială deprindere a științelor, caută să se situeze într-o lume care nu se fie o lume a omului? Lukács căuta a integra a rolului subiectului în procesul de reproducere artistică a realității. El totuși subiectivitatea și obiectivitatea într-o mișcare dialectică de sinteză. Aici caută Lukács un echilibru classic. „Tulburarea” relației subiect-obiect distinge construcția artistică.

LUKÁCS

Iată critica pe care i-o aduce lui Hugo von Hoffmannsthal, căutător al stărilor inexprimabile... un suflet dezorientat, pierdut de lume, ajunge într-o relație singulară, întâmplătoare, cu un moment întâmplător, al unui obiect întâmplător: relație, care de aceea — principial și nu numai individual-psihologic — trebuie să rămână inexorabilă” („Specificul literaturii și al esteticii”, p. 324). Dintr-odată opresiunea sistemului își arată aici intoleranța. Cel ce s-a încadrat în rețeaua logică a conceptelor va fi orbit de hipertransparența care domnește în spațiul teoriei. Tot ce e luminat aici va fi pentru el lumea. Atunci va refuza obscuritatea și valul eccliant al umbrelor de afară. Lukács dorea o artă care s-ar putea asemăna, prin felul în care e descrisă — cu o știință a legilor omului, dar simț umanizat, încălzită la pieptul sentimentului. Surpriza vitală a întâmplătorului nu intra în sistemul său riguros teoretic, de aici și tonul marcat de o ușoară pedanterie hegeliană cu care e respinsă ca neesențială, surpriza. Căci

dialecticii estetice. Vorbind în general despre formele de cunoaștere, Lukács notează spre a risipi criticile aduse unui materialism prea puțin înțelegător față de subiectivitate: „Trebuie remarcat numai că altă într-o mare parte a vieții de toate zilele, peste tot, acolo unde este vorba de realizări, cit și în știință, subiectul are de jucat un rol mediator în sensul propriu al cuvîntului” (p. 333). Mișcarea se desfașoară aici între doi termeni morți; obiectul natural își poartă determinările prin viața subiectului, pentru a ajunge la obiectul artificial. Omul este o grilă transformatoare pentru două realități fără viață.

Si totuși trebuie să împăcăm această ne-esențialitate implicată a omenescului, cu faptul că lumea este pentru om, producția este pentru om, creația pentru om.

Deși vrea să fie un activism, estetica lui Lukács se oprește la o perspectivă excesiv teoretică asupra fenomenului artistic. Iată o distincție care nu lasă îndoile: „etica este, practic, îndreptată asupra realității umane însăși, estetica urmărește, contemplativ o oglindire a lumii esențială pentru om” (p. 329). Dar cu această se spune prea puțin și prea general. Prin abuzul teoretic domeniului artei e invadată de dezideratele impuse de cunoașterea științifică.

MAX, 1968

utilizându-ne puțin înapoi, ce poate fi mai proaspăt, ce poate fi izbucnire imediată și imediată a lumii, deci această totală înconștientă, această totală nepăsătoare — realitate singulară, întâmplătoare, cu un moment întâmplător al unui obiect întâmplător?

Formația sa hegeliană își arată aici avertismentul față de tot ce e accident, întâmplare, lipsă a unei procesualități necesare. Dar, la Hegel, totul era integrat în mișcarea seaparatoare a Ideii; numai un urtic cu izvoare plămîni nu și-ar fi pierdut respirația pe vulturile necrutătoare ale gândului hegelian ce lăcea lumea într-o transparență rotitoare. Dar, o dată părăsit sistemul, mișcarea umană a Ideii, ce semnificativă mai păstrează intoleranța și deprecierea a tot ce e întâmplător? Nu rămân ele doar aceste două instanțe, palide ecouri la melodia sistemului morți?

Desigur, Lukács elaborează o mișcare dialectică în care subiectul se integrează. Ne putem întreba însă dacă accepția sînt termenii reali ai

fiți. În această perspectivă, obiectul care produce trăirea estetică ar trebui să aibă în primul rînd o determinare clară. Ce nevoie ar mai fi atunci de un discurs artistic (efectuat într-unul din limbajele artei, indiferent care), pentru a expune în alt mod, altfel, un obiect care este clar prin sine? Ce deschideri încă ne dăre pe scena artistului către o desfașurare în limbaj? Și apoi, pentru ce un duplicat artistic al obiectului, pentru ce nu numai dublarea realității, ci și a descoperirii științifice? Nu e acesta doar un narcisism retinal, transferat asupra obiectelor fizice?

Dincolo de aceste întrebări ce apar de la sine adesea cu parcurgerea fragmentelor din Lukács se mai pune întrebarea dacă este posibilă astăzi constituirea unei estetici bazate doar pe categoriile prea generale ale filozofiei și fără a intra în domeniul într-adevăr estetic al organizării limbajului?

Eugen IACOB

Rue des Pavillons des Pavillons

„Peste salcîmi, acolo, ascunsă de platan. Am stat în casa cea acum 50 de ani. Am și ajuns la ușă și de-acum. Îmi caut prin buzunare, pe neîngîdite, cheia...”

Sînt numai patru versuri, spontane, pe care mi le-a dictat așezîndu-ne pe o bancă în Plainpalaix, după ce descoperisem casa unde locuise în tinerețe la Geneva. Era o după amiază de liniști surdă, cînd zgomotul orașului încetase și cînd Mitza și Paraschiua erau într-o vizită medicală la una din clinicele spitalului Cantonal: o zi de luni, 10 iulie 1961...

Căutam strada împreună, pornind pe jos din vîsta piață Plainpalaix, făcînd pașii întorși ai vieții spre locul unde se zese cea mai mare perioadă a timpului petrecut la Geneva. Atunci casa mai avea înfățișarea de odinioară, pierdută după cîțiva ani din inițiativa de modernizare parțială a clădirii.

— „Sînt 20 de trepte... O fereastră din spre curtea interioară la jumătatea primului etaj... Ușa e în dreapta...”

Intr-adevăr memoria era verificată cu emoția regășirii aceluiași porți, aceluiași înfloriturii ale balustradei, a ferestrei cam ajumate, a ușii pe care nu îndrăznea să o deschidă. Am sunat portiera. Ne-a întreat, cam mirat, pe cine căutam în acest imobil.

— „Nu cîntăm pe nimeni, a răspuns Argezi. Mă caut de fapt pe mine... Am stat în această casă acum 50 de ani... Cunoașteți cumva pe domnul Archinar, pastorul episcop, sau pe fiica doamnei și domnului Archinar, Ema?... De domnul Durand se mai știe ceva? Mi-era proprietar...”

Portiera știa vag unele lucruri din povestirile vechilor locatari. I se părea că Ema s-ar fi căsătorit cu un domn Lambert și că ar avea pe undeva prin La Cité, o prăvălie. Cealaltă ar fi murit de mult... Argezi a mulțumit cu gestul tineresc al plăzierii scoase cu o reverență.

— „Cîteva zile am stat prin Carouge, apoi mi-am găsit o cameră suficient de confortabilă aici... M-am instalat și mi-am luat la oficiul vecin „une case postale” pentru primirea corespondenței. Mi se pare că avea numărul 2122... Aici s-a petrecut incidentul cu funcționarii de poștă care a refuzat să dea unui agent de poliție informații asupra corespondenței mele, fapt care a iscat un scandal relatat în foaia La Voix du Peuple. Prin această căsuță poștală îmi soseau scrisorile trimise de Cocea și Galaction, ca și revistele trimise cu regularitate din țară de Felix Stamatiade, pe atunci abia ieșit ofițer... Rue des Pavillons era, ca și acum, o stradă tăcută, cu cîteva magazine mari de materiale și unele ateliere de casă. Aici mi-am instalat și eu un string minuscul cu care făceam capace de ceasornice din aur. Lucram cîteva ceasuri pe zi la string, alternat cu audierea cursurilor și conferințelor universitare. Noaptea lucram pentru mine, adică scriam... Venisem la Geneva cu un gemanțan ca un burduf, în care aveam și cîteva caiete cu note de la Mitropolie... Mi se pare că am luat cu mine și cîteva numere din Linia dreaptă pe care aveam de gînd să o perfecționez în cazul în care aș fi avut posibilitatea să o mai scot... La plecarea din țară îi lăsasem lui Cocea, în casa generalului Cocea, tatăl lui, unde îmi tăiasem coada călugărească și îmbrăcăssem primul meu costum „civil”, cîteva cărți de valoare, o cruce mare neagră, de lemn și un caiet cu versuri din care el a publicat în timp ce eu eram în strălîntate, cîteva poezii... M-am supărat foc pe bietul Cocea că mi se înfățișase un bărbat cu o față de mîșcaș. În mîșcaș m-am împăcat după un timp. El mi se să-mi facă, cum se zice și în literatură „un serviciu” și publicase prin 1910, fără să mă consulte, niște versuri în revista Viața socială. Din timpul cit am stat în Rue des Pavillons, datează și o serie de versuri publicate mai tîrziu în țară. Printre ele era și poezia în care era vorba de un pînăjen care mă vizita în fiecare noapte, venind pe masa mea de lucru...”

Baruțu T. ARGHEZI

ALEXEI RUDEANU

„Exilul pisicilor”

Secțiunile cărții lui Alexei Rudeanu sînt etapele unei călătorii în jurul prozei. Pornind cu liniște, incredzător în destinderea viitoare pe care autorul, cu aerul lui de siguranță simplă și binevoitoare îi-o promite. Ai impresia că vei participa la circuitul pe urmele unei biografii, pe care posesorul ei și-o descoperă cu încetineală și minuție bine deprinsă, cu o știință a greutății a găsirii și anulării de obstacole. Crezi că vei parcurge un fel de jurnal și ești gata să acorzi toată simpatia acestui privilegiat al experienței deosebite.

Deși relatarea începe prin a se opri la o perioadă de izolare și boală, bănuiești că autorul nu va depăși totuși limitele agreabilului pentru că scrișul său pare să se asigure subtextual de respectarea unui fel de statut al sănătății. „Muntele bolnav” nu va fi „muntele magic” al bolii și morții, nu va încerca nici măcar vindicarea de boală și moarte, de vreme ce procedură magică, singura eficientă, dictează acțiunea răului prin chemarea răului. Oaspetele „muntelui bolnav” pare să-și păstreze echilibrul și vioiciunea, pare lipsit de malformații și morbosități. Își păstrează receptivitatea la bizarerie și comic, are tăria riposteii humoristice. Doar urme vagi de tristete și oboseală, o dezabuzare difuză se pot dănu pe alocuri, în alunecarea de o clipă a bizarului în grotesc. În imperceptibila înăsprire vindicată a prișirii adăncite în lumea celor din afara „rezervației” bolii. Sînt simple și fugare presimțiri ale unor turburări subterane, pe care însă reușește să le camufleze un fel de euforie discretă, continuă, născută din faptul însuși al consemnării. Consemnarea destină, uneori ușor frivola, reconfortantă prin îndiferența jucăușă față de înalțările împovărătoare. Un fel anume de a consemna, fără determinări riguroase, lucruri vechi și recente, acute sau trăite, fapte sau cuvinte, într-o ordine întâmplătoare, cu un subiectivism deosebit și neostentativ.

Și „Aziza” este o secvență a privătuinii și aspirației, ce sugerează, tot cu zîmbet modest și incurajator, că „Exilul pisicilor” ar fi confesiunea unui eretic întîrziat, care contestă totemul speciei femeiești — pisica, pictograma iubirii prudente și a credinței rezonabile.

Dar din „Celălalt” figura autorului începe să se altereze. Partenerul de destindere, cel ce se obligase pară să-ți ofere petrecerea descoperirii unor lucruri de el bine știute să se disimuleze pentru a-ți da dramă, bine gospodărită, plăcerea aflării, te atrage acum în afara convenției bănuite. Autorul se arată el însuși ignorat și neliniștit, te implică în neștiința și tulburarea sa. Relațiunea conturează enigme, revine pe neașteptate pe drumuri deja parcurse pentru a da ocol unor locuri deodată suspecte. Distingi

breviar

semanele unor armării, zgomotul ce consemnează trecerea unor timp cu identități necesare, spoliile și curiozitățile obscure, conștientizate însoțitoare, sancționate pe măsură izbucniri. Suspensul constant al dintr-unul în senzațional, dar finalul nu aduce clarificarea, recompență conștientă a textului. Finalul instaurază regimul misterului ca pe unul al normalității. Enigma nu se rezolvă ci se permanentizează, comută în efect firesc al obscurității absolute. Vorbirea se întoarce în delir, chipul dedus se confundă cu făptura aceea, prezente ocute își a-nunță viziunile dincolo de penetrația simțurilor, prezidiu unei malefice capătă greutatea credibilității. Euforia ușor amuțită de pînă atunci a fost înlocuită de încordare și neliniște, consemnarea e mărturie neputinței de a dobindi o imagine integrală și inteligibilă a realului.

Itinerariul lui Alexei Rudeanu se termină în punctul obscurității și al neliniștii, cu gria de a asigura că acesta este un punct consecutiv, normal, și nu unul străin sau aberant. Revenirea personajelor revine că e vorba de unul și același demers artistic. Demers echivalent cu o călătorie în jurul prozei, un circuit ce integrează modalități apa-

re și să apreciem fiecare neclădită a eronit nu în raport cu adevărul, ci cu seria eronilor ostensibile. În raport cu ocazionala specie literară.

Carta lui Mihail Calmîcu nu e propunerea unei „romantice literare” — conștientizări sînt respectate, dar fără ezare, autorul păstrînd o anumită autonomie față de clișee. Tipologia (dominativ) înșelător și drept, boșorci ereditari și cu draoaste de țară, rășeuș credincios și mîșcaș etc.) se menține într-o zonă care fără a avea prezența adevărului, nu are nici înfățișarea totală falsității, autorul lucrînd îndemnat în interiorul schemelor moștenite. Obediența față de „regulile jocului” este solicitată în zona epicului, în care Mihail Calmîcu suferă tentația invenției. Dacă a devenit uzuală substituirea proceselor istorice prin fapte istorice, a relațiilor dintre țări prin rivalitate militară, a popoarelor printr-un fel de echipec, a ciocnirilor prin turniruri și dueluri, Mihail Calmîcu depășește linia uzuală a furnizorilor de peripeții. Dincolo de valoarea militar-sportivă, epica romanului mai cultivat un element al spectaculosului, constituit din surpriză, impli-cînd ingeniozitate și humor. De aceea o bună parte a „gesturilor” e făcută din schimbări ale identității, travestiri, simulări, farse. Probabil că humorul, alături de simțul măsurii în mînuirea normelor genului

de impleniri și să apreciem fiecare neclădită a eronit nu în raport cu adevărul, ci cu seria eronilor ostensibile. În raport cu ocazionala specie literară.

Carta lui Mihail Calmîcu nu e propunerea unei „romantice literare” — conștientizări sînt respectate, dar fără ezare, autorul păstrînd o anumită autonomie față de clișee. Tipologia (dominativ) înșelător și drept, boșorci ereditari și cu draoaste de țară, rășeuș credincios și mîșcaș etc.) se menține într-o zonă care fără a avea prezența adevărului, nu are nici înfățișarea totală falsității, autorul lucrînd îndemnat în interiorul schemelor moștenite. Obediența față de „regulile jocului” este solicitată în zona epicului, în care Mihail Calmîcu suferă tentația invenției. Dacă a devenit uzuală substituirea proceselor istorice prin fapte istorice, a relațiilor dintre țări prin rivalitate militară, a popoarelor printr-un fel de echipec, a ciocnirilor prin turniruri și dueluri, Mihail Calmîcu depășește linia uzuală a furnizorilor de peripeții. Dincolo de valoarea militar-sportivă, epica romanului mai cultivat un element al spectaculosului, constituit din surpriză, impli-cînd ingeniozitate și humor. De aceea o bună parte a „gesturilor” e făcută din schimbări ale identității, travestiri, simulări, farse. Probabil că humorul, alături de simțul măsurii în mînuirea normelor genului

(adăugăm la tipologie și epos, patosul patriotic, oblișiunile arheologice, artificializarea limbii pentru obținerea unei foarte discutabile adecvări regionale și istorice), face ca „Vornicul Boldur” să nu fie un document de maximă greutate în ocuparea genului pe care-l reprezintă.

DOMINIC STANCA „Pentr-un hoț de împărat”

Dominic Stanca fabulează în marginea istoriei ardelenest, istorie de un tip aparte, puțin fecundă, spre deosebire de cea a Principatelor. În mituri medievaliste. Ardealul românesc nu a fost favorabil gestelor și a fost favorabil gesticii, fiind prea puțin eroic — cavaleresc. Figura tutelară e aici marea instigator, lipsitul de investitură princiară, în urma căruia nu se însușă alaiul strălucitor al curtenilor militari, ci doar gloata frustratilor și disperatilor. Purtătorul idealismului și virtuții este în Ardealul românesc iobagul, iar bravura acestuia nu poate genera campanii sau cruciade, ci doar cite o răzmeriță.

De aceea în povestirile lui Dominic Stanca protagoniștii legendari ai revindicării românești, Mihai Viteazul, Horia, Avram Iancu nu devin suport eric principal, ci rămîn doar spectre mîntuitoare ale umilințelor, manifestări temporare ale orgoliului și speranței națio-

nale. Purtătorul curentului epic este la Dominic Stanca eroul anonim, vreun bătrîn, vreo femeie, vreun flăcău ce bate drumurile cu desaga lui de fluiere, mățuri, linguri, neștiuții bravi aruncîndu-se în bătaie cu mîniile goale, fără iluzia salvării, fără nădejdea biruinței.

Dar un asemenea personaj nu poate furniza acele „explozitive”, categorii fundamentale a eposului istoric — peripeția ce transmută conflictul în turnir, Personajul lui Dominic Stanca e dinăltne învins, lupta sa e o jertfire — îndeplinirea unui ritual periodic, care prin repetata imolare a nevinovății lui perpetuează durerea și mînia, întreține deci cauza. De aici absența elementului spectaculos, mutarea accentului pe dramatismul epicii, convertirea întrecerii militare în măcel.

Dramatismul pretinde însă un proces literar invers schematic: eroice — cavaleresti, o orientare spre particular, concret, spre „naturalism” deci. Povestirea istorică a lui Dominic Stanca ilustrează această tendință de a evita sau măcar întîrziă mitizarea, și aici se află și justetea proiectului și imperfecțiunea realizării lui. Dominic Stanca evită schemele și modelele deja constituite ale eposului istoric, dar din nevinovăție și deznadejde, din amăgire, perplexitate și preștiință zădărnice, elaborează genul un mit nou, apropiat și diferit de adevărul istoric ca orice mit.

I. G.

jurnalul unui cobai

fragmente

1945

25 AUGUST

N-am scris nimic aici de intrevederea mea cu Mihai Sadoveanu...

Pe urmă, Mihai Sadoveanu mi-a spus cum scrie el un roman...

Azi am stat pe-ndelete de vorbă cu Eusebiu Camilari...

Aici e și marea mea ezitare: cită vreme nu știu nimic precis...

Ion Marin Sadoveanu își citește cu artă și declamație operele...

După ce le-am citit pe toate, am înțeles că Pădurea cu Umbre...

Mihai Sadoveanu a plîns mai mult în clipă cînd i-am citit notele...

Intre felul cum a primit unul și celălalt lectura acestor poeme...

Tehnică lui Mihai Sadoveanu am aflat-o din convorbirea asta...

Cum am fost multumit pe ziua de azi, că mi pot răspunde...

Și am citit Baltagul, care e scris mult mai recent...

E-adevărât că e mai bine construit ca romanul...

Pe urmă, Mihai Sadoveanu mi-a spus cum scrie el un roman...

Pe urmă, Mihai Sadoveanu mi-a spus cum scrie el un roman...

22 SEPTEMBRIE

Azi am stat pe-ndelete de vorbă cu Eusebiu Camilari...

Aici e și marea mea ezitare: cită vreme nu știu nimic precis...

Ion Marin Sadoveanu își citește cu artă și declamație operele...

După ce le-am citit pe toate, am înțeles că Pădurea cu Umbre...

Mihai Sadoveanu a plîns mai mult în clipă cînd i-am citit notele...

Intre felul cum a primit unul și celălalt lectura acestor poeme...

Am semne că discuția noastră a început să se încheie...

STEFAN DOGARU: Cred că trebuie să te adresezi editurii...

DIA UROS: „Natură moartă cu mobile” încheie în cercuri mari o durere...

mai ales de acel mai trimiteți. Mi-e teamă mult decît de NU...

PETRU DRÎȘCU: La „Turn-ef-doi” îți răspund cu călășese...

adică șah-gardă-tură, poziție din care nici Alehin sau Tigran...

ION LICĂ-VULPEȘTI: Nicolae Velea, prietenul meu și consăteanul dumitale...

N. SIROCA: Da, cunoaștem, învățămîntul general de 8 ani...

„Momente și schițe” — și după aceea mai stăm de vorbă.

SIMON SALIEVICI: Schiță dramatică, impecabil dactilografată...

Fănuș NEAGU P. S. Neconcluzive manuscrisele dvs.:

debut

praf în spirală

Trebuie să plec...E supărat pe mine. O să-i treacă. Nici nu vrea să mă vadă...

Am să-l văd și dincolo de zare. Instinctul ne poartă de multe ori spre ce e bine...

Năluca s-a dus durerea a rămas, somnul a trecut, dar a fost ceva în timpul somnului...

— Nu îți-e frică singur? — Eu singură? Aaa...eu, niciodată nu sînt singură...

— Tu lupți cu tine. — Lupți ai spus? Da e bine zis. De multe ori aparent stau în fotoliu...

— Te lupți cu tine. — Lupți ai spus? Da e bine zis. De multe ori aparent stau în fotoliu...

— Fără mine? — Mai bine zis fără toți cei ca tine. — Te plîng vorbești singură...

— Fără mine? — Mai bine zis fără toți cei ca tine. — Te plîng vorbești singură...

la salcîmul meu. M-am așezat la rădăcina lui și respiram adînc...

Am să-l văd și dincolo de zare. Instinctul ne poartă de multe ori spre ce e bine...

Năluca s-a dus durerea a rămas, somnul a trecut, dar a fost ceva în timpul somnului...

— Nu îți-e frică singur? — Eu singură? Aaa...eu, niciodată nu sînt singură...

— Tu lupți cu tine. — Lupți ai spus? Da e bine zis. De multe ori aparent stau în fotoliu...

— Te lupți cu tine. — Lupți ai spus? Da e bine zis. De multe ori aparent stau în fotoliu...

— Fără mine? — Mai bine zis fără toți cei ca tine. — Te plîng vorbești singură...

— Fără mine? — Mai bine zis fără toți cei ca tine. — Te plîng vorbești singură...

Auzeam apropiindu-se o căruță. Obosîsem și ar fi fost venită la timp...

Am să-l văd și dincolo de zare. Instinctul ne poartă de multe ori spre ce e bine...

Năluca s-a dus durerea a rămas, somnul a trecut, dar a fost ceva în timpul somnului...

— Nu îți-e frică singur? — Eu singură? Aaa...eu, niciodată nu sînt singură...

— Tu lupți cu tine. — Lupți ai spus? Da e bine zis. De multe ori aparent stau în fotoliu...

— Te lupți cu tine. — Lupți ai spus? Da e bine zis. De multe ori aparent stau în fotoliu...

— Fără mine? — Mai bine zis fără toți cei ca tine. — Te plîng vorbești singură...

— Fără mine? — Mai bine zis fără toți cei ca tine. — Te plîng vorbești singură...

Am să-l văd și dincolo de zare. Instinctul ne poartă de multe ori spre ce e bine...

Năluca s-a dus durerea a rămas, somnul a trecut, dar a fost ceva în timpul somnului...

— Nu îți-e frică singur? — Eu singură? Aaa...eu, niciodată nu sînt singură...

— Tu lupți cu tine. — Lupți ai spus? Da e bine zis. De multe ori aparent stau în fotoliu...

— Te lupți cu tine. — Lupți ai spus? Da e bine zis. De multe ori aparent stau în fotoliu...

— Fără mine? — Mai bine zis fără toți cei ca tine. — Te plîng vorbești singură...

— Fără mine? — Mai bine zis fără toți cei ca tine. — Te plîng vorbești singură...

— Fără mine? — Mai bine zis fără toți cei ca tine. — Te plîng vorbești singură...

Ion vinea

Cabana dragostei uitate

Plictisit, călătorul își lăsa cartea desfăcută pe canapeaua vagonului. În jumătatea de compartiment decolorat, plutea un miros de praf și de umezeală. Peretele atât de apropiat parcă îi împiedica răsuflarea și-l umplea cu firicele nevăzute ale prafului stătut de care cătefeaua lui veche era îmbibată. Ploaia și negura se înteteau în lacrimile șovăitoare ale ferestrei. Nimic nu i se părea mai complex decât un drum lung în tren de persoane pe vremea rea. Dar luase trenul de persoane pentru că e mai puțin supravegheat decât rapidul. Numai călătorii fără bilete preferă trenurile rapide. Cu el era altele. Convoiuil urca leșe o coastă părgănită care părea că duce la capătul lumii. S-a pus în mișcare cândva și nu se va mai opri din mersul lui plictisit decât acolo unde începe pustii și uitarea, sub un cer de plumb, într-un vesnic amurg. Călătorul vede în gînd ținta vremelnică a călătoriei sale. Nimic nu s-a mai schimbat în acel timp depărtat, afară doar de viața care e și mai puțină decât înainte. Un orașel pe jumătate ruinat, rămas așa de la călăia război, obosit de lipsuri și de resemnare, locuit de oameni maturi și de bătrîni, pentru că tineretul pleacă la învățătură mai înaltă sau la oaste și nu se mai întoarce, iar fețele tricotează și așteaptă scrieri cari nu mai vin. O casă cu pridvor cojit și olane întunecate, deasupra unui chejar cu port de șipci impletite li va adăposti câteva zile. Un unchi gîrbovit și o mătușă la fel nu-și vor putea stăgîni umirea și teama cînd se vor pomeni cu el acolo. Duiosă scenă și de neînălțat. Nici o dată nu și-ar mai fi amintit de ei și de casa lor dacă nu l-ar fi încolțit împrejurările. El, rezemă capul de capotajul ros și gras al pernelor. Umezeala care pătrunde prin fereaștră întreține duhul sârbăd și vechi al încăperii. Pe alocuri cătefeaua e ruptă în dreptunghiuri regulate tăiate, pesemne, cu o lamă de ras sau cu un brici și dedesubt rinjia lura și umplutura de cîm, semn sigur că jefitorii călătoriseră nu de mult și pe aici. Murdăria subțilă și stăruitoare a trenului îl năpădește cu un amestec de funingine și de aburi răciți la care se adaugă același praf intrat în țesătură. Se lipește de nări, de colțul ochilor, de păr și de unghii și de nevînvas cu timpul cu care se însoțește. Aerul i se pare des ca un călău. Nimic de făcut. Ar fi vrut să-și călăuzească gîndurile prin alte icone dar închipirea lui e robită de realitatea posomorâtă. Un cîntec melancolic de fierărie ruginită, cu ritmul greu și șguduit, cu accente de desmădeje din loc în loc, îl tirăște, ca un marș de alămurii, pînă în veșnicie.

I se pare straniu că în starea în care se găsește își mai îngăduie să fie nemulțumit de aceste lungi clipe de odihnă și de siguranță cînd dincolo de ele nu știe ce-l mai așteaptă. De-ar putea să se prelungească în nesfîrșit această călătorie aproape fără scop, să-i fie trenul acesta din alți veac, un popas mișcător prin frămîntarea zilelor de primejdie. El singur, și-a ales trenul ca mijloc de fugă și ascunzătoare, el a făcut această descoperire simplă, ca a oului lui Columb, a trenului în care te sui ca să nu mai coborî decât ca să ieși altul și în care chiar de te-ar căuta toată lumea, nimeni nu te mai găsește. Dar cine să te caute într-un tren personal, într-un vagon de clasa doua? Îl apucă un căsăcat nervos, o plictisală plină de răsărit, felul acesta de viață durează desigur de multă vreme și au fost totuși vremuri cînd totul depindea numai de el, cînd o simplă hotărîre schimba, o dată cu decolul, și starea lui sufletească.

O plimbare în automobil la șosea, o raită prin grădinile de argint și cristal ale marilor restaurante, un popas într-o sală de concert sau într-un salon de atlas cu foșnet de rochii de femeie, toate îi stăteau odinioară la îndemînă și-i par acum atât de îndepărtate, dispărute într-un trecut fără întoarcere. Gîndul i s-a scufundat, nostalgic, în contemplarea acestor imagini, desigur nervii lui sînt prea încordați de o atenție neîntreruptă. Așa e felul lui de viață, în care mereu se întîmplă cîte ceva. Dar mai e și ploaia care s-a abătut de câteva zile stăruitoare și egală și a înfășurat acest sfîrșit de vară în falduri pretimpurii de ceață. Încă o dată îl încearcă sentimentul că în cele din urmă totul e de prisos. Și dacă ar fi prins, totul se va sfîrși în repausul destinului implinit. I se pare nesocotit ceea ce face, existența pe care singur și-a hotărît-o, fuga necontentată de colo pînă colo, ca a unui lup încercuit. E mereu în așteptare, — chiar acum, dintr-o clipă într-alta, știa că va fi din nou nevoit să facă față, să treacă printr-o încercare de nimica toată, dar în care își poate pierde libertatea.

Cunoaște această renunțare, care nu e decât o mască a vechiului dor, dorul de moarte al sufletelor cînd obosec. O cunoaște și se joacă cu ea, ca un învîntor pe furtună care știe cînd să se lase și cînd să străpungă minia falazului... Amintirea pericolului iminent l-a trezit deodată ca și cum s-ar fi aprins în fundul ființei lui un semnal roșu numai de el știut. Acum n-au decît să vină. E păcat că nu vin mai repede. Închide ochii, respiră regulat și adînc. E întuneric. E singur. Pînă la venirea lor nu se va mai gîndi la nimic, a rupt legăturile cu lumea, a trecut peste ea un burete de umbră.

Ritmul uriaș al trenului îl leagă încă de pămînt, de trecerea timpului, îl leagă pe un cîntec de metal. Își dă seama că mersul încetmește ca și cum s-ar pregăti ceva, s-ar lua măsuri tainice al căror rost nu-l știe nimeni altul decât întunericul. Un fluierat de

locomotivă îl străbate pînă în plătirea lui voluptoasă, îl face să tresară, îl cheamă înapoi. Deschide ochii. În compartiment s-au aprins lumini. Trenul a intrat în tunel. E ridicol că a tresărit pentru atîta lucru. Își apăsă capul în perne ca și cum ar fi vrut să-l infunde în ele, se întoarce iar în plătirea lui legănată, pe cînd în mîntie i se năzare convoiul lung, deșirîndu-se cu incovoieri imense prin întunericul îngust al tunelului. Și tactul gigantic al ferului măsoară adîncimea timpului. De cîteva clipe auzul călătorului e ațintit însă la un zgomot de portiere trase de perete și închise din nou, undeva chiar pe culoarul vagonului în care se află el. Zgomotul se repetă la răsămperi rare și cu o încetineală care i se pare călătorului aproape dureroasă, se apropie. E neîndoios că se apropie. Sint aceiași oameni cari se perindă prin toate compartimentele. Acum sînt în compartimentul vecin. E tăcere. O tăcere scandată de ritmul prelung al roților. Portiera compartimentului vecin s-a deschis și s-a închis din nou, cu o rostogolire mecanică urmată de un plesnă sec. Sint ei vesnicii necunoscuți, mereu așteptați. Vrajmașii de totdeauna, nepăsători și nelindurați ca niște mașini de tocat destinele, atît sint de inconștienți de menirea lor reglementată pe gesturi mereu repetate. N-a mai rămas nici un minut, nu mai sînt decît doi pași. Acum, cu aceeași rostogolire s-a deschis portiera compartimentului în care se află el... Au venit. Ii privește cu liniște prin sticla ochelarilor. Sint ei, conductorul trenului și un ofițer de jandarmi în uniformă. Un salut automat cu mîna dusă repede la chipul și a rămas într-o atitudine indiferentă și corectă, de o corectitudine aproape militară. Controlul pentru identitate, bilete și bagaje, rostește profesional, controlorul. Cu toate că inima îi bate mai repede, călătorul și-a dus mina la buzunarul de la piept și a întins, calm, ofițerului un mic teanc cu documentele cerute. Își amintește, cu dinadinsul, că acest control nu e anume pentru el, cu toate că e urmărit de peste tot ca un gangster de mare clasă. De cînd cu războiul, tremurile și gările sint de aproape supravegheate. Aruncă o privire nepăsătoare asupra celor doi pasnici sbiri vădit lipsiți de orice bănuială. Controlorul își poartă un veston de lustrin obosit, făptura rumenă și grăsluită. Și-a deschiat cu discreție o copcă la guler să-și ușureze respirația și duhnește a rachiu și a usturoi. Ofițerul de jandarmi e tînăr și plimbă o uniformă nouă în înmîntă de campanie, navozată de curele în plăci de piele strălucitoare, centuron lat cu diagonală, un toc pentru pistol, un

port-hartă la sold mai inutil de cît orice — și e încălțat cu cizme-bocanci de culoare „natură”, adevărat monument al meșteșugului cizmăresc, cu o talpă împătrită care-l izolează de pămîntul bătătorit de restul muritorilor. E un tînăr falcic și de o statură războinică, potrivită cu timpul și portul. Toate aceste amănunte, imbrățișate dintr-o privire, pe cînd ofițerul, la lumina lanternei pe care controlorul a apropiat-o mașinal, răsfoiește și scrutează hirtiele.

— Ce-ar fi să mi se infunde tocmai acum, — se întreabă călătorul și face eforturi înăuntrul lui ca pentru a țina orice puțință de comunicare, pe cale de sugestie, cu ofițerul. — Domnul Iuliu Costin din București — dictează el cu o voce de tenor răgusit — controlorului, care notează pe creion chimic pe o hîrtie îngustă proscrită pe manseta de celuloid. — E ceva nou, gîndește falsul Iuliu Costin, dînd din cap, cu politețea, ca și cum ar fi răspuns la interogator: — trec pe listă pe toți călătorii.

Și ofițerul continuă să-și facă datoria, după rîu. Privirile lui se perindă de două-trei ori, de pe fotografia lipită pe carnetul de identitate, pe figura călătorului, verificînd asemănarea. Călătorul se întepeni într-o nemişcare ca la fotograf. Nu e la inția încercare de acest fel, dar de fiecare dată găsește că formalitatea durează nesuferit de lung.

— Arme aveți? întreabă ofițerul arînd spre bagaje.

— Să deschid? întreabă supus călătorul.

— Multumesc!

S-a terminat. Cu un salut scurt la chipul celor doi funcționari dau să iasă din compartiment. Ofițerul se și află pe culoar.

— Domnule șef, — se adresează Costin controlorului. — ești bun să-mi lași nițel gazeta dumitale? și îi designează un capăt de ziar care depășește buzunarul vestonului. Vă aștept la întoarcere.

— Potfiți? răspunde amabil controlorul: — e de astăzi. Și dispăru.

Cu toate că era setos de vești, Iuliu Costin desfășura ziarul cu o încetineală voită. Își impuse să se poarte ca unul care s-ar afla sub privirile unui observator nevăzut. Trenul a ieșit din tunel. Fluieră și-și ia vînt, amurgul spălăcit năvălește prin ferestrele aburite, lampa se stinge.

De la cea dintîi ochire pe pagina din lăuntru gazetei, Costin își descoperi propriul său portret, la loc de cinste, printre anunțurile

moarture și reportajele marunte. Inima îi svîcni. Un suris de sfidare fricoasă și de satisfacții, un suris de vanitate și de om încolțit, îi înflori gura. S-a pus un premiu pe capul lui — ca pentru hoti și tilhari, constată Costin, e un semn că au disperat de a putea pune mina pe mine. Portretul e vechi de cîțiva ani, poliția și dușmanii sint totdeauna în urmă cu portretele. Se adînci cu bunăvoință în cercetarea imaginii lui de odinioară. — Nu e rău, își zise. E înfățișat cu părul sirmos, creț și răvășit, un păr incendiar, cu vilvătăi agresive deasupra frunții goale, masivă și cucuiată, despre care și-amintește că un admirator scrisese că e calcinată de soarele aspru al gîndirii și bătută de intemperiele patimilor.

De sub sprincenele stufoase, și îmbinate, țineau priviri de pirat. Trăsăturile sint subțiri și regulate, gura, cărnăoasă, e lacomă și dispretuitoare. Un oarecare cabotinism, propriu oamenilor politici, se străduie în acea imagine, plină de voință de a sugera, ca și o explozie de personalitate, hotărîrea, curajul și clarviziunea.

— Sint zece ani de atunci, — gîndește Iuliu Costin, rusinat și îngăduitor față de juvele romantic din portret. Dar pot ei să publice mult și bine această fotografie: cu cît se vor folosi mai mult de ea, cu atît îmi vor pierde urma.

Întradevăr, răsăritul sbirlit din gazeta, nu mai există. Azi e un bărbat de vreo patruzeci de ani, căruia vîrsta l-a rotunjit trăsăturile culturoase de odinioară. Pletele anarhice de atunci au fost canalizate, ca suvoiele unei rui de munte și acum se împart îmblînzite, pe dreapta și pe stînga unei cărări fără greș. Nevoia, efortul și o pomadă viscoasă, suav parfumată, pe care l-a sfătuit-o seful jazuului de la „Paradisul Regăsit”, un „senegabz mult mai încredințat” și mai sirmos de cît prietenul său alb, au săvirșit această minune. Nici sprincenele îmbinate ale piratului nu mai sint acelea. Sîrpite fără milă pe mica platformă de joncțiune de dintr-o ochi, deasupra nasului, au fost reduse prin smulgere, pe tot restul parcursului, la două arcuri subțiri pe care foarfeca, pîncetta și creionul le întretin cu grijă unui meșter grădinar pentru ghirlandele dintr-o grădină franceză. Sint două sprincene curate, senine, ideale ca ale gentilimilor din miniaturile de altă dată și cari transformă întreaga fizionomie a lui Iuliu Costin, o înaltă și o rafinează. Dar foarte greu de întretinut în noul lor destin. Cu o îndărătnicie elementară, ele tind să-și recucerească domeniul firesc,

Inedit în mare parte, proza lui Ion Vinea nu este un accesoriu, nici măcar un complement al poeziei. Că este chiar poezia lui Ion Vinea, un segment al poemului pur — mirajul său dintodeună. În spiritul simbolismului major, în cuvinte ce redauzeau pe neștiute inspirata ezultare macedonskiană, Ion Vinea căuta Poemul, zona transparentă, nici idee și nici cuvînt, nici pe pămînt și nici în cer, nici în om nici în ne-om, spațiul acela al întîlnirii diafane de umbre, umbra ființei, umbra sentimentului, umbra zgomotului, întreprinderea și topirea angelică în tăcerea somnorosă a nempărării.

„Vegeze. Oboseala se lasă ca o stîngătoare peste constință. O altund, în rotiri de taină cu un lilac îmi dă tircoale. Tăcerea e un parfum de ceară și de flori măclărate. E o nepăsare între mine și recele trup. Amintirea și-a retras aplele din mine lăsdind fundul uscat”. Oboseală, vegeze, lînistă; fără dorințe și fără amintiri, atîngi acea stare de plătiri și comunicări fără nume, momentul de grație al poeziei. Dar cum să te lepezi de tot ce e viață altfel decît prin exercitiul alunării și al fugii, prin mereu reîncercata agonie, prin stingerea gîndului — amintiri și dorințe, străduință adîncită de prelin-

gerea în cuvinte? Stipe de pagini acoperite de suvoiele compacte ale procesului de pierdere a trecutului prin asprimarea versului „mărginesc căutarea stării rare de respire în poem. Mai grea și mai îndelungată pare a fi descoperirea de amintiri. „Mă dor în mine drumurile înapoi”: durerea întoarcerii e persistentă și înșelătoare, ispitind cu momente turburi de euforie și tristețe, cu un fel anume de a te bucura de fructul blestemat al vieții, cu depănări secrete și tîhnite.

„Cabana dragostei uitate” nuvelă neterminată, ar putea fi parabola grațioasă de a te pierde, de a te împrejmuți cu

Ilina GRIGOROVICI

LUCEFĂRUL
Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Hănulescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacție:
M. Ungheanu

REDACTIA:
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11.51.54; 12.16.10
ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”
Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion

(fragment)